

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Göteborgs universitet

Yrkesexamen: Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem

Beskrivning av Grundlärarprogrammets inriktning mot arbete i fritidshem

Inriktningen mot arbete i fritidshem startade hösten 2011 med sitt första intag. Inriktningen ges i två varianter, en ordinarie inriktning med antagning varje termin och en variant för yrkesverksamma i fritidshem med antagning en gång per år. Totalt antas ca 140 studenter varje år.

År	1		2		3		
Termin	1	2	3	4	5	6	
Poäng				90		180	
Period 1	UVK 1 Lärande Utveckling Didaktik 1		Fritidspedagogik 2 Språk och kreativa lärprocesser	Fritidspedagogik 4 Barns digitala mediakultur	Inriktningskurs Bild Musik Hem o kunsumentkunskap Idrott o hälsa	VFU 3	UVK 5 Lärarprofession vetenskapligt förhållningssätt
	UVK 2 Styrsystem organisation bedömning			VFU 2		UVK 6 Styrdokument bedömning betygsättning	UVK 8 Lärarprofessionen vetenskapligt arbete
Period 2	Fritidsped 1 Fritid lek och relationer	VFU 1	Fritidspedagogik 3 Barns uppväxt och fritid i närmiljön	UVK 3 Sociala relationer konflikthantering ledarskap		UVK 7 Special- pedagogiskt arbete	Självständigt arbete
			UVK 4 Lärande utveckling didaktik 2	Fritidspedagogik 6 Utomhuspedagogik		VFU 4	

Figur 1. Studiegång Grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem, 180 hp.

Utbildningen genomförs enligt utbildningsplan och kursplaner som följer högskoleförordningen. Utbildningsplanen (se bilaga) specificerar och kommunicerar den examen som utbildningen leder till i relation till examensordningen.

Utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) är indelad i åtta kurser om 7,5 hp vardera enligt bilden ovan som svarar mot examensordningens sju områden:

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är uppdelad i fyra kurser om 7,5 hp, totalt 30 hp i enlighet med examensordningen. Det fritidspedagogiska området omfattar 60 hp fördelat på sex kurser varav de första fem kurserna är fördjupning inom området, se beskrivning i mål 1. Kurserna inriktade mot skolämnen är de valbara inriktningarna: Hem och konsumentkunskap, Idrott och hälsa, Musik samt Bild, kurserna omfattar

30 hp vardera. Det självständiga arbetet om 15 hp ingår i det fritidspedagogiska området om 60 hp och genomförs i termin sex.

Exempel på relationen mellan UVK, VFU, ämnesstudier och ämnesdidaktik

Utveckling av yrkesrollen

Inom grundlärarprogrammet är den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) förlagd som fyra kurser. Kurserna är spridda inom programmet ifrån det första året till det sista. VFU växelverkar med de högskoleförlagda delarna (HFU) genom att innehåll från dessa kan omsättas till handlingskompetens under VFU men också att de erfarenheter som görs under VFU senare kan bearbetas inom HFU-kurserna. Exempelvis sker en sådan samverkan mellan VFU 2 och kursen "Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap" samt VFU 4 i relation till kursen "Specialpedagogiskt arbete". Samtidigt har den verksamhetsförlagda delen av utbildningen sin inbyggda progression och i stort sett alla examensmål behandlas under VFU-kurserna. Vissa examensmål vid enstaka tillfällen, och då ofta i samverkan med närliggande HFU-kurser, medan andra återkommer med ökande krav som säkerställer att examensmålen uppnås i slutet av utbildningen. I alla VFU-kurser finns fokus på ledarskap, förmåga att planera och genomföra undervisning samt analys- och reflektionsförmåga med allt större krav på studentens prestationer.

VFU-kurserna uttrycker en progression med avseende på självständighet och ansvarstagande. I början av utbildningen handlar det om att observera lärares undervisning och ledarskap i den pedagogiska verksamheten samt att pröva på att undervisa/leda med stöd från handledare (lokal lärarutbildare). I slutet av utbildningen förväntas studenten kunna hantera komplexiteten i yrket, ta ansvar för stora delar av det dagliga arbetet och i sin relation till LLU alltmer fungera som en kollega.

Fritidspedagogik

Kurserna inom det fritidspedagogiska området innehåller barns fritid i fritidshem och i närområdet. I första kursen ges figur åt kamratrelationer, lek och fritid samt ett barndomssociologiskt synsätt på barn och ungdom. I följande kurser bildar dessa delar bakgrund och exempelvis språkliga uttryck och identitetsarbete utgör nya aspekter av tidigare kurser. Barns lek, utevistelse, relationsarbete, digitala medier samt kreativa och estetiska uttryckssätt fördjupas och problematiseras i olika lärandeaktiviteter och kursuppgifter. Barndomssociologiska perspektiv finns som en röd tråd genom kurserna där barns delaktighet, inflytande och barns egna verksamheter utgör utgångspunkt för yrkesutövningen. Dessa ämneskursers innehåll är också integrerat med VFU-kursernas innehåll. Det visas genom att studenterna med utgångspunkt i fritidspedagogiska kurser under sin VFU arbetar med exempelvis kartläggning av fritidshem i relation till uppdrag i styrdokument, kartläggning av barns egna verksamheter, arbetssätt i praktiskt/estetiskt ämne inom fritidshemmet, fritidspedagogiska innehåll med fokus på förändringsarbete. Studenterna utvecklar förmågor för undervisning, ledarskap, reflektion och kritisk granskning i integreringen av fritidspedagogiska området och verksamhetsförlagd utbildning. Det avslutande självständiga arbetet skrivs inom det fritidspedagogiska området.

Vetenskapligt förhållningsätt

Ett vetenskapligt förhållningsätt är integrerat i inriktningen och synliggörs exempelvis genom att studenterna i uppgifterna tar stöd i teorier och begrepp för analys, förankrar argument, ger kamratrespons, kritiskt granskar fritidshemmet i syfte att genomföra ett mindre förbättringsarbete och slutligen författa ett självständigt arbete. Förmågan att reflektera över sitt handlande, att utveckla sitt skrivande från eget tyckande till att stöd i forskning och litteratur utvecklas genom användandet av loggbok i VFU-kurserna där studenterna arbetar med att beskriva, bearbeta och reflektera i sina loggar. Bearbeta innebär att studenten analyserar och värderar situationer studenten deltagit i eller observerat, först med stöd i tidigare erfarenheter men succesivt ställs krav på ett ökat vetenskapligt stöd i bearbetningsfasen. Observationer

och intervjuer introduceras tidigt som pedagogiska verktyg. I anslutning till vetenskapligt arbete och självständigt arbete fördjupas kunskapen kring de pedagogiska verktygen genom tydlig systematik och ökad vetenskaplighet. I kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt förhållningssätt* ställs krav på att studenten kan redogöra för centrala vetenskapsteoretiska begrepp, beskriva aspekter av villkor och dilemman med kunskapsproduktion samt kritiskt utvärdera vetenskapliga kunskapsanspråk och kunskapsproduktion med relevans för läraryrket. Temat framträder i avsnittet om examensmål 2 senare i texten.

Kommunikativ förmåga

Temat inleds under det första året då krav ställs på studentens förmåga att sammanfatta relevant yrkeskunskap samt att använda denna kunskap i enkla analyser i enlighet med grundläggande akademiska skriftspråkskonventioner. Akademiskt skrivande utgör även en del av det vetenskapliga förhållningssättet. Under utbildningens första år arbetar språkhandledare och lärare med en språkstrimma för studenterna som behandlar språkhandlingar. Studenten examineras på språklig förmåga såväl i det akademiska språket som i professionsspråket. Språkhandledare deltar med föreläsningar och workshops i kurser och kurslärare arbetar med studentens språk genom kursmål och kursuppgifter som examinerar språklig förmåga. Språkhandlingar som att beskriva, jämföra, diskutera, reflektera, analysera och tolka är exempel på det studenterna möter i uppgifter. Under det första året är fokus på det skrivna språket. Det andra året i utbildningen är under uppbyggnad och kommer då att vara inriktat mot muntligt professionsspråk. Inom området kommunikativ förmåga ställs allt högre krav och den slutliga bedömningen görs i det avslutande självständiga arbetet. En digital språkportal finns uppbyggd som stöd för studenterna.

Förändringar i inriktningen

Utifrån UKÄ-piloten för åk 4-6 och kvalitetsgranskningar av grundlärarprogrammet pågår ett arbete med att förändra studiegången inför hösten 2019 vilket syftar till följande:

1 Förändringar av första terminen för att:

- i ett tidigt skede av utbildningen tydligare sätta yrket i fokus
- skapa bättre förutsättningar för samarbete mellan inriktningarna och synliggöra likheter och olikheter i de olika inriktningarna,
- att erbjuda fältstudier och på så sätt ytterligare stärka kopplingen till yrket

2 Förändring av kärnkurser:

- Innehållet i kärnkurserna stärks i relation till examensordningen. UKÄ pilotutvärderingen av åk 4-6 menar bedömargruppen att vetenskapsteori och forskningsmetodik ser ut att få stort utrymme i förhållande till övrigt obligatoriskt innehåll (15 av 60 hp).
- Samverkan och samläsning
- Länkning mellan kärnkurser

3 VFU-kurserna

- VFU3 behöver ha en flexibilitet för att kunna hantera skollov för F-3, 4-6
- Kvalitet på VFU behöver stärkas och kopplingen mellan HFU och VFU behöver bli starkare
- VFU bör förläggas varannan termin

Dessutom kommer vi att införa lokala examensmål för sex och samlevnad och språkutvecklande arbetssätt. Förändringsarbetet i programmet genomförs av programråd i dialog med programansvarig fakultet, kursansvariga institutioner och studenter.

Genomströmning

Genomströmningen i inriktningen följs upp kontinuerligt med statistik inför varje programrapport. Tabell 1 visar hur många procent av registrerade i första kursen som är registrerade på den sista kursen *Självständigt arbete 1*.

Tabell 1. Registrerade studenter i sista kursen i relation till första kursen.

Antagningskull	Ht 11	Vt 12	Ht 12	Vt 13	Ht 13	Vt 14	Ht 14
Registrerade	66%	70%	76%	51%	63%	60%	50%

Tabell 2. Andelen studenter kvar efter läsår 2 i relation till riket.

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	Medel
Göteborg	67%	76%	73%	71%	72%
Riket	71%	73%	75%	77%	74%

Genomströmningen av studenter i inriktningen följer i stort sett riket men genomströmningen minskar enligt tabell 1. För att öka genomströmningen har flera åtgärder genomförts:

- Ett väl utbyggt stödsystem för studenternas kommunikativa förmåga med bl.a. språkhandledning
- Uppföljningssystem vilket innebär att studenter som har svårt att klara kurser får handledning av studievägledare

Enligt UKÄ:s rapport 2017:17 påverkas genomströmningen bland annat av vilka meritvärden sökande har. När vi analyserar genomströmningen i relation till söktryck så minskar genomströmningen när söktrycket minskar vilket ger stöd för det. Vid antagningen inför ht 2018 ökade söktrycket kraftigt för inriktningen fritidshem (ett fördubblat söktryck) och det blir intressant att följa genomströmningen i den kullen. Någon analys varför söktrycket ökade så kraftigt inför ht 2018 har ännu inte gjorts. Hösten 2017 initierades analyser om orsakerna bakom avhopp från lärarutbildningen. De program som ingår i studien är: förskollärare, grund F-3, grund 4-6, grund fritids, ämneslärare 7-9, ämneslärare gymnasiet, KPU och YRK. Studien omfattar dels samtliga studenter som registrerat avbrott från dessa program under perioden vt16-ht17 och dels studenter som troligen har hoppat av utbildningen, det vill säga inte har registrerat sig på kurser inom sina respektive program efter ht2016. Rapporten förväntas vara klar i september 2018.

Personal

Av bifogad tabell framgår antal lärare som arbetar i inriktningen fritidshem. Alla uppgifter gäller för våren 2018. I inriktningen deltar utöver de som listas i lärarlistan 284 lärare (LLU) från skolor i Göteborgsregionen som handledare för studenterna. Handledarna på VFU är behöriga lärare för arbete på fritidshem eller behöriga i ett praktiskt estetiskt ämne. Några har dubbel behörighet men i de flesta fall möter studenten två handledare.

Totalt arbetar 72 lärare i inriktningen under vt 2018. Av dessa har 25 % en tidsbegränsad anställning varav två seniorprofessorer, en adjungerad lärare, två doktorander samt två lektorer. 53 % av lärarna är adjunkter. Alla utom fem har lärarexamen och flera av dem inriktade mot examen för inriktningen. Ca hälften av adjunkterna har en högskoleexamen inriktad mot något utbildningsvetenskapligt område (en FD, två fil.lic., fem master och nio fil.mag.). 35 % av lärarna är disputerade och av dessa är 2 professorer och 6 docenter.

Adjunkter deltar i högre utsträckning i inriktningen än disputerade. Fem adjunkter deltar med mer än ca 50 % av sin tjänst medan fem disputerade lärare deltar med minst 20 % av tjänst i inriktningen. Kursledare är till övervägande del disputerade utom för VFU-kurser där professionskompetensen prioriterats. Kursledare för de självständiga arbetena och för de två kurserna inriktade mot vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig profession är disputerade och i dessa kurser deltar docenter. En utmaning och svaghet är att det deltar alltför få docenter och professorer i utbildningen med för liten andel undervisning. Arbete pågår på programansvarig institution (institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande) för att kunna involvera docenter och professorer i större utsträckning. På institutionen görs åtgärder för att reglera att aktiva forskare undervisar och deltar i utvecklingen av studenters vetenskapliga färdigheter med en viss omfattning, så att handledning och examination av de självständiga arbetena kan få en stabil kvalitet. Ett arbete ska påbörjas i docent- och professorsgruppen för att hitta systematiska sätt att forskningsförankra utbildningen så att aktiva forskare och pågående forskning integreras i programutvecklingen.

En styrka i programmet är bemanningen av kompetens från många stora miljöer på Göteborgs universitet med djup vetenskaplig kompetens. Risken med det är att utbildningen kan falla isär i olika delar men det motverkas av programrådet och de regelbundna möten som anordnas flera ggr/per år för kursledare i programmet. En annan styrka i programmet är den vetenskapliga kompetens inriktad mot fritidspedagogik som deltar i programmet kombinerad med många lärare som har erfarenhet från arbete på fritidshem.

Kompetensutveckling

Personalens kompetensutvecklingsbehov följs upp systematiskt genom utvecklingssamtal som genomförs av prefekt och/eller studierektorer minst en gång per år. I programråd diskuteras kompetensutvecklingsbehov utifrån resultaten i programrapporter och i relation till lärarnas kompetens på de olika institutionerna. Programrådets förslag diskuteras med ledningen för de kursansvariga institutionerna och programråd tillsammans med programansvarig institution prioriterar kompetensutvecklingsinsatser.

Som grund har samtliga lärare/forskare i grundlärarprogrammet, i enlighet med arbetstidsavtalet, minst 10 % kompetensutvecklingstid. Lektorer har därutöver 7–10 % i tjänsten, beroende på institutionstillhörighet. I lärartabellen framgår att adjunkter i snitt har 15 % av tjänst till kompetensutveckling och disputerade 31 % till forskning/kompetensutveckling. Enligt avtal ska kompetensutvecklingstid för adjunkter i första hand ägnas åt meritering för forskarutbildning. Lektorer förväntas använda tiden till ytterligare vetenskaplig meritering. Ett krav finns på Göteborgs universitet att alla lärare ska genomgå högskolepedagogiska kurser som anordnas av Enheten för pedagogisk utveckling och interaktivt lärande (PIL). PIL erbjuder även många andra kurser som lärare genomför utifrån vad som kommer fram i programrådets systematiska kvalitetsuppföljning av utbildningen. Nedan följer tre exempel på kompetensutveckling initierad utifrån den systematiska uppföljningen:

- En seminarieserie om hur vi utvecklar studenternas kompetens att möta flerspråkiga elever genomfördes för kursledare i inriktningen under hösten 2015 och våren 2016. Programrådet initierade kompetensutvecklingen utifrån resultatet i programrapporten 2015 och skeenden i omvärlden.
- Enligt flera programutvärderingar i rad och enligt programrapporten från 2017 pekades på att de specialpedagogiska inslagen i framförallt de ämnesinriktade kurserna behöver utvecklas. Utifrån det planerades kursledarmöte som genomfördes 2018-04-26 för alla kursledare där bl.a. företrädare för Specialpedagogiska skolmyndigheten deltog.

Handledarna på skolorna erbjuds en introduktionsutbildning för VFU i tre steg. Tabell 3 visar deltagandet.

Tabell 3. Handledares deltagande i introduktionsutbildningens i tre steg.

Program	Steg 1 (andel som har genomfört)	Steg 2 (andel som har genomfört)	Steg 3 (andel som har genomfört)
F-3	39%	33%	25%

I avtal med skolhuvudmännen är det framskrivet att handledarna ska ges förutsättningar att genomföra mentors- och handledarutbildning på 7,5 hp. Vid den systematiska uppföljningen visar det sig att enbart 13 % har genomfört kursen på 7,5 hp. Det svaga deltagandet i utbildningarna av handledare menar vi framförallt beror på brister i samverkan mellan den högskoleförlagda delen och VFU. Förskolläraryrket, som deltagit i övningsförsöksprojektet, har väsentligt bättre siffror (63 % har genomfört handledarutbildningen på 7,5 hp), vilket vi menar beror på den tätare kontakten som byggts upp mellan ansvariga för VFU-kurserna på lärosätet och handledare på skolor. Ett arbete pågår för att utnyttja erfarenheter från förskolläraryrket och därmed göra förändringar i organisationen av VFU för grundlärarprogrammet inför 2019 där de olika skolorna tydligare kopplas till programmet. En arbetsgrupp är tillsatt med syfte att revidera den överenskommelse som finns idag mellan huvudmän och universitet angående VFU. Målet är att stärka och vidareutveckla samverkan mellan akademi och skola i regionen för att skapa VFU med hög kvalitet och hög relevans för läraryrket.

Utbildningsmiljö

Programinriktningen fritidshem är en del av forskningsmiljöerna som finns vid programansvarig institution där också det fritidspedagogiska området, VFU samt en stor del av UVK genomförs. Det finns numera en etablerad forsknings- och utbildningsgrupp kring fritidshem som vuxit fram genom åren med drygt 10 disputerade varav två docentkompetenta. I Fritidshemsgruppen ingick under ett antal år professor Jan Kampmann vilket ledde fram till det genomsyrande barndomssociologiska perspektivet i området fritidspedagogik. Sedan en tid driver aktiva forskare, doktorander, lärare och en skolhuvudman det *Barn- och barndomssociologiska kollegiet*. Kollegiets intresseområde handlar om barns och ungas (6-12 år) livsvärldar och vardagsliv, barns och ungas utveckling, lärande och uppväxtvillkor. Speciellt fokuseras barn och barndom i relation till förskoleklassens och fritidshemmets pedagogiska innehåll och organisering vilket är relevanta kunskapsområden för forskning, lärarutbildning och lärarprofession. Seminarier som hållits i år har handlat om frågor som fritidspedagogisk didaktik, bedömning i förskoleklass samt fritidshemsverksamhetens olika socio-ekonomiska villkor. Kollegiet arbetar för att öka kvalitet på utbildningen, samverka med omgivande kommuner och driva professionsspecifika frågor i lärararbetslaget kring fritidshem. Fritidshemsgruppen har under lång tid också varit aktiva i olika nätverk inom området. En av de viktigare är den nordiska konferensen *Nordic Educational Research Association, NERA*, och nätverk 17, *Leisure Time Pedagogy*. Lärare, både docenter, lektorer och i något fall även adjunkter med magisteruppsats eller liknande har medverkat och t ex. presenterat doktorandprojekt i relation till fritidspedagogik, så väl som aktuella vetenskapliga texter av deltagare i nätverket pågående projekt på programinriktningen. Dessa projekt utgör även bidrag till undervisning inom inriktningen.

Undervisande lärare på programmet ingår i aktiviteter knutna till kompletta akademiska miljöer (KAM). Begreppet KAM används vid Göteborgs universitet för att peka ut kunskapsområden där utbildning, samverkan och forskning är integrerade. Lärare i inriktningen ingår i flera av dessa miljöer. Miljöerna har fokus på olika forskningsområden. De tre KAM-grupperingarna är för det första den barnpedagogiska forskningen samlat inom området *Early Childhood Education*. Gruppen utgörs av två temagrupper, 1) *Lek, förskoledidaktik och barns lärande*, vars intresse grundas i frågor om barns lärande och hur man kan organisera för detta (didaktiska frågor) och i process-, lek- och temabaserade aktiviteter. Frågorna berör innehåll som är centrala för utbildningen, såsom språk och kommunikation, matematik, naturvetenskap, estetik och lek och berör de didaktiska frågorna lärande för social och kulturell hållbarhet och utveckling. Temagrupp 2) *Policy, kvalitet och barns lärande*, har ett intresse för policy- och kvalitetsfrågor relaterade till barns lärande, där strukturella frågor, processer, innehåll och resultat integreras. Kvalitativa, kvantitativa och mixade metoder används. Policy innefattar de villkor som skapas på en makronivå i form av reformer riktade till barn och familjer; styrdokument som läroplaner och lagtexter till förskola, skola och fritidshem, frågor som också ligger nära utbildningen för fritidshem och förskoleklass.

Den andra KAM-grupperingen är *Barndom, ungdom, kultur och lärande* (BUKL) som är en tvärvetenskaplig forskargrupp som kombinerar insikter från pedagogik, barn- och ungdomsvetenskap, socialt arbete, sociologi, genusvetenskap, kulturstudier och socialpsykologi. Forskningsområdet inbegriper främst barns och ungdomars livsvillkor, lärande och identitetsskapande. Såväl utbildningens roll och funktion som frågor relaterat till fritid, familj och vardagsliv är viktiga områden i BUKL:s verksamhet. Centrala begrepp som fokuseras och problematiseras är genus, makt, sexualitet, identitet, segregation, etnicitet, kultur, media, lärande och globalisering. Jämställdhets- och jämlikhetsfrågor utgör viktiga intresseområden. Pågående projekt rör t ex. ungdomars utsatthet och elevperspektiv på våld, trakasserier och kränkningar i skola, liksom frågor om rasism och våldsutövning. Gruppen har en aktiv seminarieverksamhet och har också kopplingar till det nationella resurscentrat Segerstedtsinstitutet vid universitetet vars uppgift är motverkande av rasism och våldsideologier.

En bibliometrisk analys (IPKL, 2018-05-01) över de senaste sex årens forskningsproduktion som rapporterats från ECE:s och BUKL:s vardera 9 forskare (docenter och professorer), resulterade i 350 publikationer (artiklar, böcker, bokkapitel). 250 av publikationerna är från ECE-gruppen och vanligaste nyckelorden; *förskola/pre-school* (64 publikationer), *barns lärande/learning, learning processes* (36 publikationer), *early childhood education* (29 publikationer). 100 publikationer gjordes inom BUKL, där de

vanligaste nyckelorden var, *kön/genus/gender/pojkar/masculinity* (22 publikationer), *education* (10 publikationer), *social*/social capital* (8 publikationer). Av bibliometrin framgår att nära utbildningsanknuten forskning kring hållbarhet, samverkan, natur, matematik, språk och kommunikation, estetik och konst, samt lek och lärande) bedrivs. Även professions- kvalitets- och policyfrågor, och makt-, mångkulturella och jämlikhetsaspekter för området förskola-fritidshem och barn/unga är representerad. Tre avhandlingar som publicerats vid institutionen de senaste åren är empirisk forskning från fritidshemmets kontext. Forskningsproduktionen avspeglas också i litteraturen på programmet.

Den tredje miljön är *Lärande och IT*, som intresserar sig för hur digitalisering och tillgång till information förändrar utbildning och andra pedagogiska sammanhang och vad detta betyder för synen på lärande och kunskap. Gemensamt är att genom ett kritiskt förhållningssätt stå för en forskningsförankrad syn på digitala teknologiers relation till utbildning och lärande. Området består av flera teman med forskningsgrupper som är orienterade mot digitala teknologier i bl a. förskola och skola, fritidsområdet och arbetslivet. Lärande och IT tillhör det nationella excellenscentrat *The Linnaeus Centre for Research on Learning, Interaction and Mediated Communication in Contemporary Society, LinCS* och flera ingår också i LETStudio som är ett strategiskt initiativ för att främja tvärvetenskaplig forskning om lärande vid Göteborgs universitet. Väletablerade forskningsintressen är nya former av medieanvändning i utbildning och samhälle så som datorspel, sociala media och nätbaserat lärande, liksom hur digitala teknologier ändrar förutsättningarna för utveckling av professionell kompetens. En grupp om 12 lärare som utbildar grundlärare i fritidshem och förskollärare har Lärande och IT som forskningsintresse och utgör undergruppen *Barn och IT* (BIT) och som driver forskningsbaserade utvecklingsarbete för att utveckla utbildningarna.

Möten och spridning av pågående forskning i den öppna kollegieverksamheten och KAM-grupperna är en viktig del av dessa miljöer. Utöver detta är finns t ex. Konstnärlig fakultet som är en integrerad del av utbildningen genom Högskolan för scen och musik och Högskolan för design och konsthantverk och som bidrar med kompetens i många kurser och har kursansvar i två valbara kurser inriktade mot musik och bild. Här drivs *Kollegiet estetiska uttrycksformer med inriktning mot utbildningsvetenskap* och *Kollegiet för visuell och materiell kultur* där forskning inom programmets områden är representerad. Genom den universitetsgemensamma forskarskolan i utbildningsvetenskap för skollärare, finns sedan många år ett tvärvetenskapligt samarbete mellan fakulteterna som är involverade i lärarprogrammet, t ex. Samhällsvetenskaplig fakultet som också bidrar med kunskaper i kurser inom inriktningen.

Flertalet lärare, både adjunkter och lektorer, har tidigare yrkeserfarenhet från arbete i fritidshem där de i olika omfattning bedrivit systematiskt och forskningsbaserat utvecklingsarbete. Flera av lärarna arbetar också kontinuerligt med fortbildning och uppdragsutbildning i samverkan med huvudmän och närliggande kommuner, vilket gör att det finns erfarenheter och kunskaper att initiera och handleda utvecklingsarbete.

Studenterna får under utbildningstiden ta del av den forskning som bedrivs i lärarlaget och i starka och mångsidiga pedagogiska- och barn-och ungdomsvetenskapliga forskningsmiljön som finns vid programansvarig institution, men även den som utvecklas i Norden och länder som Tyskland. Studenterna involveras i forskningsbaserade arbetsätt som avancerad metodologi och användning av observation och intervju som en typ av professionsfärdighet. Studenterna genomför också ett utvecklingsarbete i fritidspedagogisk verksamhet baserat på aktionsforskning i den sista VFU-kursen. Exempelvis pågår våren 2018 ett samarbete mellan studenter, en lektor och en docent i inriktningen kring studenternas självständiga arbete där gruppen tillsammans ska utarbeta en vetenskaplig artikel baserad på den empiri som det självständiga arbetet generat. Ett annat exempel är ett samarbete mellan forskar- och utbildningsgruppen i barndomssociologi och utvecklingsenheten i Göteborgs stad om att driva verksamhetsutvecklande och professionsinriktat utvecklingsarbete på VFU-platserna. Hittills är inte studenterna involverade utan fokus i arbetet är nu att finna goda samverkansmodeller. På sikt ska studenterna delta i den forsknings- och utvecklingsinsats som sker på VFU-platsen.

Utformning, genomförande och resultat

I följande avsnitt beskrivs, analyseras och värderas utbildningens innehåll, genomförande och resultat i relation till de sex examensmål som granskas. En del av programmets kvalitetsarbete innebär arbete med en examensmåsmatrix. Examensmåsmatrisen (se Figur 2 nedan) är ett viktigt hjälpmedel för programledare och kursledare i syfte att se hur examensmålen behandlas och examineras under utbildningen. Ju tidigare en kurs kommer i utbildningen desto mer introducerande karaktär har uppgifterna kring aktuellt mål och ju senare kursen kommer i utbildningen desto tydligare examineras målet. Samtidigt examineras kunskaper och förmågor kontinuerligt under utbildningens gång och visar progression och fördjupning av innehåll. Mål om värderingsförmåga och förhållningssätt som behandlar komplexiteten i yrkesutövandet kräver att studenten fått möjlighet att pröva i flera kurser tidigare. Nedan visas ett utklipp ur examensmåsmatrisen relativt de mål som granskas:

Nivå Termin	Examensmåsmatrix 2018 UKÄ	1	2	3	4	5	6
G1	Lärande utveckling och didaktik 1 (7,5 hp) UVK	■			■		
	Styrsystem, organisation och bedömning (7,5 hp) UVK		■				■
	Fritid lek och relationer i fritidshem (7,5 hp)	■	■	■			
	Verksamhetsförlagd utbildning 1 (7,5 hp)	■	■	■	■	■	
G2	Språk och kreativa lärprocesser (15 hp)	■			■	■	■
	Barns uppväxt och fritid i närmiljön (7,5 hp)	■	■	■	■	■	■
	Lärande, utveckling och didaktik 2 (7,5 hp)		■				
G3	Utomhuspedagogik (7,5 hp)	■			■	■	■
	Verksamhetsförlagd utbildning 2 (7,5 hp)	■	■	■	■	■	
	Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap (7,5 hp) UVK			■			■
	Barns digitala mediekulturer (7,5 hp)	■	■	■			
G5	LRVU30 Verksamhetsförlagd utbildning 3 (7,5 hp)	■			■	■	■
	Styrdokument, bedömning och betygssättning (7,5 hp) UVK				■	■	■
	Sociala relationer, konflikthantering och specialpedagogik (7,5 hp) UVK				■	■	■
	Verksamhetsförlagd utbildning 4 (7,5 hp)	■	■	■	■	■	
G6	Lärarprofessionen och vetenskapligt förhållningssätt (7,5 hp) UVK		■				■
	Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete (7,5 hp) UVK		■		■	■	■
	Självständigt arbete (examensarbete) (15 hp)	■	■	■			

Figur 2. Examensmåsmatrix över hur programkurserna relaterar till examensmål 1-6.

Matrisen ovan (Figur 2) visar hur examensmålen återkommer under utbildningen vilket är en förutsättning särskilt i beaktande av de mer komplexa målen. I matrisen visas ej inriktningskurserna i Bild, Musik, Idrott och hälsa samt Hem och konsumentkunskap eftersom granskningen inte omfattar dessa kurser. Framöver i självvärderingen ges exempel på hur de examensmål som granskas fylls med innehåll, undervisning och uppgifter i kurserna som säkerställer att de examineras. Exempelen är huvudsakligen hämtade från terminerna ht 2017 och vt 2018.

Mål 1

1. visa sådana kunskaper inom det fritidspedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen

Fritidspedagogik utgör ett tydligt innehåll i flertalet av inriktningens kurser. Redan tidigt i utbildningen, i första kärnkursen *Lärande utveckling och didaktik 1* introduceras studenterna till fritidshemmets undervisning och uppdrag genom föreläsningar om fritidshemmets framväxt i samhället, uppdraget i läroplan samt i gestaltande av fritidspedagogisk undervisning. Senare samma termin genomför studenterna

fritidspedagogisk utbildning i *Verksamhetsförlagd utbildning 1*, den första av fyra VFU-kurser där de examineras på målet att kunna:

- redogöra för fritidshem som verksamhet och barns lärande med stöd i erfarenheter och styrdokument

Målet provas i loggbok via digital lärportal samt i praxisseminarium. VFU1 löper parallellt med den första fritidspedagogiska kursen *Lek, fritid och relationer* i avsikt att få en tydlig introduktion till fritidspedagogisk kunskap och fritidspedagogisk verksamhet. I fem kurser inom det fritidspedagogiska området fördjupas och examineras sedan ämneskunskaperna i fritidspedagogik. Nedan visas de fem fritidspedagogiska kursernas innehåll och lärandemål (se Tabell 4 nedan).

Tabell 4. Översikt över innehåll och lärandemål i de fem kurserna i fritidspedagogik.

Kurs	Innehåll	Lärandemål (kunskap och förståelse)
<i>Lek, fritid och relationer, 7,5hp</i>	Barns fritid, barns lek och barns relationsarbete. Barndom, fritidshemmets uppdrag, meningsfull fritid, kamratskap och social gemenskap. Barndomssociologi, barns aktörskap, delaktighet och inflytande. Observation som metod.	-redogöra för forskning om lek, fritid och barns relationsarbete -redogöra för vilka möjligheter och begränsningar skilda synsätt på lek och fritid har för fritidshemmets innehåll samt elevers lärande, utveckling och aktörskap
<i>Språk och kreativa läroprocesser, 15hp</i>	Språkliga uttryck som skrift, matematik, bild, drama, och musik. Språkutvecklande arbetssätt. Möjligheter och rättigheter till skapande och kreativitet, didaktik, kommunikation. Kultur och estetik, estetiska läroprocesser. Berättande, läsning, skrivning och matematik som verktyg för tematiskt arbete. Pedagogisk planering.	-redogöra för hur begreppen kultur och estetik kan betraktas och analyseras ur olika teoretiska perspektiv och i relation till fritidshemmets uppdrag - beskriva didaktiska överväganden i ett tematiskt arbete med grund i kunskap om aktuella styrdokument och språkutvecklande arbetssätt för alla elever.
<i>Barns uppväxt och fritid i närmiljön, 7,5hp</i>	Barns och ungas uppväxt, lärande, hälsa och fritid. Barndomssociologi. Villkorad fritid och samhällets insatser, föreningsliv, privata initiativ. Kartläggning av barns fritid och uppväxt i närmiljö genomförs i projektarbete med stöd i statistik om barns hälsa och fritid. Social och ekonomisk hållbarhet, segregation och globalisering, normkritiskt förhållningssätt, lärares hälsofrämjande uppdrag och barns identitetsarbete.	-redogöra för samhällets ansvar för barns uppväxt och fritid och då särskilt uppmärksamma insatser och verksamheter för barn i åldern 9-13 år -beskriva olika arbetssätt och förhållningssätt som stödjer alla barns rätt till lärande, hälsa och ett positivt identitetsarbete i olika uppväxtområden
<i>Barns digitala mediekulturer, 7,5 hp</i>	Barns deltagande i digitala kulturer. Samhällsdebatt och pedagogiska verksamheter. Villkor för interaktion, kommunikation och lärande i sociala praktiker. Samhälleliga, sociala och identitetsskapande processer, genus och lek. Organisering av pedagogisk verksamhet i fritidshem.	-redogöra för och resonera om hur barns deltagande i digitala kulturer förändrar villkoren för kommunikation, interaktion och lärande -redogöra för och resonera om hur barns deltagande i digitala mediekulturer kan belysa idéer om barndom på nya sätt
<i>Utomhuspedagogik 7,5 hp</i>	Utomhuspedagogiska perspektiv på lärande. Naturfostran, friluftsteknik, hälsa, rörelse och välbefinnande utomhus. Sociala grupprocesser, lek, rekreation, kreativitet och rörelse. Skolgårdsmiljö, närmiljö, naturupplevelser. Hållbar utveckling.	-förklara hur lek, rörelse, friluftsliv och sociala processer utgör villkor för barns välbefinnande, hälsa, lärande och utveckling -beskriva hur begreppet hållbar utveckling kan relateras till samhälle och individ i ett utomhuspedagogiskt arbetssätt

Tabellöversikten (tabell 4) ovan visar exempel på innehåll samt lärandemål om kunskaper och förståelse inom samtliga kurser i fritidspedagogik. Inom kurserna varierar arbetssätt och arbetsformer där enskilda uppgifter blandas med gruppuppgifter, teoretiska uppgifter med praktiska/gestaltande/didaktiska uppgifter. Studenternas kunskaper och förståelse examineras huvudsakligen i skriftliga inlämningsuppgifter där de ska beskriva, redogöra eller förklara fritidspedagogiska begrepp och innehåll. I exempelvis kursen *Lek, fritid och relationer* introduceras innehållen fritid, lek och relationer i litteratur och föreläsningar där forskning och skilda teoretiska perspektiv visas. Innehållen bearbetas och problematiseras i seminarier och i skriftliga uppgifter i relation till uppdraget i fritidshemmet. Målen provas sedan i en uppgift om att

redogöra för innehållen lek, fritid och relationer där studenterna ska svara på frågor till litteraturen. Därefter används kunskapen som stöd för att förstå de observationer de genomfört i VFU1.

I kursen *Språk och kreativa lärprocesser* presenteras fritidspedagogiskt innehåll i föreläsningar, bearbetas och problematiseras i seminarier och genom eget prövande i workshops och gruppuppgifter. Målen examineras i skriftliga inlämningsuppgifter varav en uppgift är en pedagogisk planering av ett tematiskt arbete. I nästa kurs *Barns uppväxt och fritid i närmiljön* prövas målen i en gruppuppgift med projektorienterat arbetssätt där studenterna kartlägger ett geografiskt område. Uppgiften redovisas dels muntligt med utställning, dels genom individuell skriftlig uppgift med fokus på att reflektera över barns uppväxt och systematiska sätt att stödja alla barns rätt till en meningsfull fritid. Terminen därpå läser studenterna kursen *Barns digitala mediekulturer*. Studentens kunskap och förståelse prövas bland annat i ett obligatoriskt litteraturseminarium där studenterna med hjälp av kurslitteratur ska syna de (ofta) retoriska argument och idéer om barn och barndom som förs fram i olika diskussioner och texter om barns teknologianvändning. Barndom, konsumtion, risker och möjligheter och retorik samt vuxnas reaktioner på ungas nätanvändning problematiseras. Inför seminariet förbereder sig studenterna genom att sammanfatta sina reflektioner av texterna med stöd av frågor. I kursen *Utomhuspedagogik* prövas studentens kunskap och förståelse i två gruppuppgifter som innebär att planera, genomföra och ansvara för lägerverksamhet med kurskamrater samt en utedag med barn. Målen examineras även i individuell tentamen inom kursen.

Det fritidspedagogiska området är också tydligt förekommande i VFU-kurserna där specifika ämneskunskaper såsom exempelvis bild- och formtekniker fördjupas med stöd av handledarens kunskaper. Ämneskunskaperna fördjupas och förändras genom att studenterna genomför och reflekterar under handledning. I de två första VFU-kurserna läggs vikt vid att pröva fritidspedagogisk undervisning vilket ger studenterna möjlighet att fördjupa sina kunskaper och sin förståelse för det fritidspedagogiska området samt goda möjligheter att relatera sina erfarenheter från VFU till ämneskunskaper. I *Verksamhetsförlagd utbildning 2* ska studenterna relatera sin kartläggning av innehåll, arbetsformer, arbetssätt och förhållningsätt till det fritidspedagogiska kunskapsområdet de mött inom de högskoleförlagda kurserna. I VFU2 examineras studenterna på målet att kunna:

- identifiera och redogöra för fritidspedagogiska ämnesområden i fritidshem och skola med stöd i tidigare HFU-kurser

Målet prövas i digital loggbok samt i trepartssamtal mellan student, handledare och VFU-kurslärare vid besök på VFU-plats. I den sista av fyra VFU-kurser driver studenterna ett eget utvecklingsarbete utifrån ett identifierat problemområde i fritidshemmet. Kunskaper inom det fritidspedagogiska området examineras slutligen i det avslutande självständiga arbetet om 15 hp där studentens kunskaper prövas i målet om att kunna:

- identifiera och vetenskapligt beskriva ett problemområde av relevans för yrkesutövningen

Målet examineras genom det självständiga arbetets relevans och innehåll i relation till fritidspedagogik.

Ovan beskrivs hur utbildningen genom kurserna i det fritidspedagogiska området fördjupar och examinerar studenternas kunskaper och förståelse. Programmets kontinuerliga kvalitetsarbete (se avsnittet om *Uppföljning, åtgärder och återkoppling*) visar genom programutvärderingen (ht 2017) att över 90 % av studenterna menar att programmet i hög grad erbjuder dem förutsättningar att nå målet genom den undervisning som bedrivs. I fritextsvaren på programutvärderingen samt i studentdialogerna är det återkommande de fritidspedagogiska kurserna och dess lärare som studenterna menar är de kurser som har högst yrkesrelevans. Studenternas synpunkter är ett viktigt underlag i vårt interna kvalitetsarbete och visar i detta fall att arbetet inom inriktningen fungerar väl. Kunskapsmålen som exemplifieras i de olika fritidspedagogiska kurserna ovan, visar ämnets komplexitet och tvärvetenskapliga bredd. En sammanhållande länk är det barndomssociologiska synsättet med beaktande av barns rätt och barns perspektiv, vilket också syns i kursernas litteraturlistor. Exempel från kursplaner och kursguider visar att studenterna erövrar kunskaper genom egna erfarenheter och arbete tillsammans med andra samt genom prövande uppgifter i exempelvis workshops och genomförande av planerade aktiviteter. Utvecklingsarbete är ett tydligt innehåll i sista VFU-kursen där studenterna själva driver utvecklingsarbete med stöd i aktionsforskning (se mål 5). Forskningsarbete tas upp och visas i exempel om innehållen fritid och lek inom

det fritidspedagogiska området. Inom det fritidspedagogiska områdets kurser arbetar lärare med egen professionskunskap från fältet samt med akademiska meriter inom (fritids-)pedagogik/barn och ungdomsvetenskap, (se avsnittet *Utbildningsmiljö*). Forskningsfältet fritidspedagogik är under stark utveckling och är ett innehåll som lärare som undervisar i det fritidspedagogiska området delvis är med och skapar. Inom kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete* används aktuella och inflytelserika avhandlingar inom fältet för att lära om vetenskapligt arbete.

Sammantaget visa i exemplen att genom undervisning, uppgifter och examinationer erbjuds studenterna goda möjligheter till kännedom om forskning inom fältet genom litteratur och föreläsare, samt god kännedom om utvecklingsarbete genom att de själva driver ett utvecklingsarbete inom sin verksamhetsförlagda utbildning. Den genuina kunskap om yrket i kombination med de akademiska meriter som finns i lärarstaben lägger grunden för ett tillförlitligt innehåll kring fritidspedagogik med exempelvis lek, bild, drama och musik. I programmet medverkar lärare med specifika kunskaper från flertalet fakulteter inom universitetet som säkerställer att kurserna genomförs med ämneskunniga lärare.

Mål 2

2. *visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*

Inom programmet som helhet och inom inriktningen specifikt är ett vetenskapligt förhållningssätt integrerat redan från utbildningens start genom att studenterna möter vetenskapliga begrepp och forskning i litteratur, undervisning och kursuppgifter. Kursmål relaterat till examensmålet finns i ämnes-, VFU- och kärnkurser.

Kännedom om vetenskapsteori examineras huvudsakligen i termin sex och främst i kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt förhållningsätt*. I kursen finns mål (K/F) där studenten ska kunna:

- redogöra för centrala vetenskapsteoretiska begrepp
- beskriva aspekter av kunskapsproduktionens villkor och dilemman

I kursens tema om vetenskapliga förhållningssätt och begrepp ges fem föreläsningar som introducerar vetenskapsteoretiska grundfrågor och begrepp. I två seminarier arbetar studenterna dels med skillnader mellan vetenskapliga och populärvetenskapliga texter, dels olika vetenskapsteoretiska inriktningar. I seminarierna bearbetas kurslitteraturen med hjälp av frågeställningar. Målen prövas i en hemtentamen i två delar om att dels beskriva vad som kännetecknar samt ge exempel på olika vetenskapsteoretiska inriktningar, dels granska en vetenskaplig artikel.

Som en del av ett integrerat vetenskapligt förhållningsätt finns i kursen *Barns digitala mediekulturer*, termin tre, exempelvis mål att:

- kunna sammanfatta och kritiskt granska en vetenskaplig artikel såväl muntligt, som skriftligt, för att därigenom visa en förståelse för vetenskapligt grundad kunskap

Målet prövas i ett grupparbete där studenterna ska läsa, sammanfatta och kritiskt granska två valda artiklar. Uppgiften syftar till att visa att forskning inom digitala medier berör en rad olika vetenskaper (exempelvis humaniora, samhällsvetenskap, medicin, teknologi) och ämnen (exempelvis filosofi, språkvetenskap, psykologi, pedagogik, sociologi och medievetenskap) och att det dessutom ofta finns tvärvetenskapliga inslag. Förmågan att kritiskt läsa och värdera en vetenskaplig text belyses i relation till ett vetenskapligt förhållningssätt. Det kritiska läsandet är nära kopplat till förmågan att argumentera, en förmåga som i sin tur kan ses som grunden för det akademiska skrivandet. Liknande anvisningar kring läsning av vetenskapliga texter finns i kursguider i andra kurser (ex *Lärande, utveckling och didaktik 2*) även om det inte finns specifika mål i kursen om det.

Kvalitativa metoder är återkommande i studier som tas upp inom det fritidspedagogiska området och VFU-kurserna samt även i flera kärnkurser. Under de tre första terminerna introduceras metoderna observationer och intervjuer. I kurserna *Fritid lek och lärande i fritidshem* och *Verksamhetsförlagd utbildning 1* (kurserna läses parallellt) introduceras och används observation som metod. En introducerande föreläsning visar med exempel hur skilda idéer och föreställningar påverkar vad vi observerar och vilka slutsatser vi drar. I en gruppuppgift planerar och genomför studenterna observationer av barns lek och relationer. Det producerade materialet bearbetas senare i en trestegsmodell med stöd i begreppen sortera, reducera och argumentera. I kurserna *Lärande, didaktik och utveckling 2* och *Verksamhetsförlagd utbildning 2* introduceras och används barnintervju som metod för samtal med barn i syfte att göra barn delaktiga och ge dem inflytande genom att tillvarata deras intressen och erfarenheter. *Lärande, didaktik och utveckling 2* innehåller en introducerande föreläsning om intervjuteknik inför att studenterna ska genomföra intervjuerna och en föreläsning om kvalitativ analys inför bearbetningen av materialet. Det finns även kurslitteratur på temat som stöd för studenterna. I en workshop används det producerade materialet där underlaget bearbetas och analyseras. I *Verksamhetsförlagd utbildning 2* examineras studenterna på att använda barnintervju som pedagogiskt verktyg. Studenterna transkriberar intervjuer eller strukturerade samtal med barn som bedöms av VFU-kurslärare i en digital loggbok.

Kvantitativa metoder möter studenterna exempelvis första terminen i kursen *Styrsystem, organisation och bedömning*. I kursen diskuteras internationella och nationella kunskapsmätningar inom skolan (exempelvis PISA) som innehåll i relation till bedömning i dels en föreläsning och dels ett seminarium. I kursen *Barns uppväxt och fritid i närmiljön*, termin två, arbetar studenterna med aktuell statistik om barns livsvillkor, fritid och hälsa samt en rapport om barns hälsa som underlag för en gruppuppgift (se mål 1, s. 10). I ett projektarbete kartlägger studenterna ett områdes demografi och använder Statistiska centralbyråns undersökning av barns fritid - en enkätstudie om barns fritidsvanor- som obligatorisk kurslitteratur, i kartläggningen av området. I kursuppgiften bedöms den analys studenterna genomfört av barns uppväxtvillkor genom kartläggningar av området baserat på de statistiska underlagen.

Termin sex intensifieras arbetet med vetenskapliga metoder i tre kurser. I kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt förhållningssätt* arbetar studenterna med vetenskapsteoretiska inriktningar genom föreläsningar, seminarier och hemuppgifter. I *Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete* arbetar studenterna främst med kvalitativa metoder och utvecklingsarbete för yrkesprofessionen. Metoderna observation och intervju som studenterna tidigare mött som verktyg under VFU blir nu vetenskapliga metoder och används i relation till planeringen inför det självständiga arbetets utförande. Det avslutande självständiga arbetet skrivs inom fritidspedagogik och en genomlysning av de arbeten som produceras varje termin visar att det främst är kvalitativa metoder i empiriska studier som används.

Relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet möter studenterna kontinuerligt under sin utbildning. I en kärnkurs kan det till exempel handla om metoder för konflikthantering. I kursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* arbetar studenterna i seminarier med beprövade konflikthanteringsmodeller som problematiseras i relation till teorier genom diskussioner och gestaltning. I VFU-kurser prövas metodiska erfarenheter från HFU-kurser, exempelvis observation och intervju. Relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet möter studenterna tydligt i kurserna *Verksamhetsförlagd utbildning 4* och *Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete* där en kursuppgift om utvecklingsarbete integrerar kunskaper och förmågor i HFU-kurser och VFU-kurser. Utvecklingsarbetet återanvänds i *Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete* där det bearbetas i relation till vetenskapliga metoder. Studenterna ska i en examinerande uppgift använda kunskaper om vetenskapliga metoder för att reflektera och beskriva hur de skulle genomfört sitt utvecklingsarbete annorlunda med hjälp av systematisk användning av observationer, barnintervjuer samt medvetenhet om olika teoretiska perspektiv. Slutligen i det självständiga arbetet examineras aktuellt examensmål och bedöms i förhållande till följande kriterier:

U - Forskningsområdets vetenskapsteoretiska utgångspunkter saknas, är bristfälliga eller felaktiga

G - Forskningsområdets vetenskapsteoretiska utgångspunkter diskuteras

VG - Forskningsområdets vetenskapsteoretiska utgångspunkter är väl utvecklade

U - Kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder behandlas inte eller är irrelevanta för arbetets syfte eller är bristfälligt knutna till det aktuella problemområdet
G - Relevanta kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder diskuteras i relation till det aktuella problemområdet
VG - Arbetet har en teoretisk vetenskapligt medvetenhet genom att relevanta kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder diskuteras i relation till beprövad erfarenhet

U - Relation mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet diskuteras inte eller är bristfällig.
G - Relation mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen diskuteras
VG - Relation mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet problematiseras i relation till dess betydelse för yrkesutövningen

I programutvärderingen (HT17) uppger drygt 80 procent av studenterna att de erbjudits goda förutsättningar att nå målet genom den undervisning som bedrivs i programmet. Beskrivningen ovan visar också att observationer och intervjuer integreras som pedagogiska verktyg i utvecklingen av yrkesprofessionen och som vetenskapliga metoder i det självständiga arbetet. Kursguider och litteraturlistor visar att kvalitativa studier är vanligt förekommande i utbildningen, både som innehåll och arbetssätt. Kvantitativa metoder åskådliggörs i exemplet om barns fritidsvanor i kursen *Barns fritid och uppväxt i närmiljön*. Under åren 2011 till 2016 användes i kursen en databas med statistik där studenterna själva kunde göra sökningar i rådata (Frivan - Göteborgs databas om barns fritidsvanor). Databasen finns dessvärre inte längre tillgänglig, så nu används istället redan tolkad data i sammanställda rapporter, vilket skulle kunna innebära att studenternas möjligheter till kännedom om kvantitativa metoder minskat inom inriktningen.

Relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet åskådliggörs i ett exempel som för studenterna innebär att systematiskt arbeta med ett problemområde inom VFU för att i nästa steg använda exemplet i relation till vetenskapliga metoder. Integreringen mellan HFU och VFU är här väsentlig för utvecklandet av kunskapen och förståelsen för relationen mellan beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund.

Samtidigt visar studenterna i kursvärderingar och studentdialoger att kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt förhållningssätt* som främst examinerar vetenskapligt förhållningssätt är den kurs som har lägst yrkesrelevans. Kursen har även kritiserats för andra brister av studenter och lärare, exempelvis att den inte förbereder för examensarbetet tillräckligt samt att kopplingen till yrkesprofessionen lärare bör bli bättre. Vi arbetar sen en tid tillbaka kontinuerligt med att stärka integreringen inom programmet med kurserna *Lärarprofessionen och vetenskapligt förhållningssätt*, *Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete* och *Självständigt arbete (examensarbete)* för att möta studenternas kritik. I den revidering som pågår av grundlärarprogrammets studiegångar ser vi över innehållet i kursen i relation till dels examensordningen och dels till tidigare kurser i inriktningen för att bättre möta studenternas erfarenheter och kunskaper.

Aktuellt examensmål efterfrågar *kännedom* hos studenterna. Kännedom tolkar vi som en svagare skrivning än kunskap, som gäller för de andra inriktningarna i grundlärarprogrammet. Kunskap kan exempelvis innebära att studenterna ska kunna redogöra för olika metoder medan kännedom kan innebära att studenterna ska ha vetskap om att de finns olika sätt att producera kunskap. Med den tolkningen menar vi att målet i stort sett säkerställs vad gäller samtliga delar. Kännedom om kvantitativa metoder är den del som är svagast. Studenterna introduceras både inom ämnes- och kärnkurser till kvantitativa studier och statistiskt material men kännedom om kvantitativa metoder examineras inte specifikt. Att tydliggöra kvantitativa metoder explicit i utbildningen är ett förbättringsområde vi ska arbeta med framöver. Vi avser att ta lärdom av det arbete som pågår inom grundlärarprogrammets andra inriktningar i syfte att förbättra kännedomen om kvantitativa metoder och säkerställa att det examineras.

En styrka i inriktningen är kvalitativa metoder, dels på grund av den koppling som görs mellan observation och intervju som pedagogiska verktyg och som vetenskapliga metoder, dels på grund av det vetenskapliga förhållningssättet som är integrerat i utbildningen. Det arbetet bidrar också till god kännedomen om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Mål 3

3. *visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet*

Systematiska metoder för kunskapsutveckling och för utveckling av yrkesverksamheten används kontinuerligt under utbildningen i ämnes-, kärn- och VFU-kurser. Inom VFU-kurserna används exempelvis loggbok i syfte att utveckla kritisk förmåga. I loggboken ska studenterna inledningsvis reflektera utifrån egna erfarenheter och successivt samt med ökad systematik reflektera med stöd i litteratur och vetenskapligt grundad kunskap. Kritisk förmåga utvecklas också genom olika uppgifter i relation till metoder och förhållningssätt. Studenterna möter uppgifter i kurserna som prövar förmågan att granska och utveckla så väl eget som andras handlande samt egna och andras texter vilket prövas återkommande i exempelvis den kamratrespons studenterna ger varandra på kursuppgifter.

Aktuellt examensmål examineras i huvudsak i det självständiga arbetet i utbildningens sista kurs. Studenterna förbereds under sin utbildning på att klara målet genom att tidigt få erfarenheter av att använda observationer och intervjuer för att ta tillvara elevers intresse och erfarenheter samt genom att använda begreppen sortera, reducera och argumentera för systematisk reflektion. Termin 1 i kursen *Fritid, lek och relationer*, finns kursmål (F/F) som övar förmågan att:

- sortera observationsdata systematiskt utifrån olika antaganden om lek samt redovisa detta
- identifiera och använda kunskaper om elevers praktikgemenskaper, allianser och relationsarbete med stöd i forskning och erfarenheter från fritidshemmets verksamhet

Exemplet observation används i syfte att systematiskt rikta uppmärksamheten mot barns lek och praktikgemenskaper. Som visades i tidigare mål, introduceras observation i föreläsning där processen att planera, genomföra, analysera, tolka och reflektera presenteras. I en gruppuppgift planerar och genomför studenterna observationer. Planeringen dokumenteras skriftligt och den gemensamma frågan som väljs ska relatera till någon aspekt av barns lek och/eller praktikgemenskaper i fritidshem. Under fältuppgiften observeras först ett barn under en hel dag. Dag två och tre observerar studenterna utifrån gruppens frågeställning. Observationerna ska sedan renskrivs och tas med inför analysseminariet. Fältdagarna är en del av VFU-kursen *Verksamhetsförlagd utbildning 1* där studenterna examineras på följande mål:

- beskriva lärande, lek och relationsarbete i fritidshem med stöd i genomförda observationer och styrdokument

Observationerna bearbetas sedan i ett obligatoriskt seminarium i relation till teorier om lek och praktikgemenskaper i HFU-kursen. Fokus för seminariet är att utveckla kunskap om att analysera och bearbeta observationsmaterial. Seminariet genomförs "hands on" genom att klippa, sortera och gruppera materialet. Gruppen påbörjar också en tolkning med stöd i teorier kring lek och praktikgemenskaper som finns i kursens litteratur. Uppgiften avslutas med att gruppen reflekterar över genomförandet och över observation som metod. Uppgiften redovisas muntligt samt med en skriftlig sammanfattning av gruppens arbete.

I kurserna *Lärande, didaktik och utveckling 2* och *Verksamhetsförlagd utbildning 2* arbetar studenterna med exemplet intervju som beskrivits i målet innan, där de genom strukturerade samtal med barn även prövar kvalitativ analys. Kunskaper om observation och intervju i kärn-, ämnes- och VFU-kurser de tre första terminerna fungerar som förberedande inslag för att senare i termin fem och sex kunna examinera studenterna på förmåga och färdigheter i relation till aktuellt examensmål. I sista kursen termin 5 läser studenterna *Verksamhetsförlagd utbildning 4*. Kursen riktar fokus mot studentens självständighet samt mot helhet och komplexitet i yrkesutövningen och utgör ett exempel om utvecklingsarbete. Utvärdering, bedömning och verksamhetsutveckling utgör ett centralt innehåll i kursen och studenten ska identifiera, planera och genomföra ett mindre utvecklingsarbete i fritidshemmet (Uppgiften beskrivs delvis i mål 2). Aktionsforskning introduceras i föreläsning och i samråd med handledare väljer studenten en frågeställning med möjlig aktion. Studenten följer aktionen med presenterade verktyg, tolkar och analyserar senare

processen och dokumentationen. Reflektionen utgörs av tidigare erfarenheter och möjliga teoretiska utgångspunkter. Följande mål prövas i uppgiften:

- självständigt planera, leda, dokumentera och utvärdera undervisning i fritidshem samt kursplanebunden undervisning
- använda verksamhetsutvecklande strategier i avsikt att bidra till fritidshemmets utveckling som lärandemiljö
- granska och värdera fritidshem som lärande miljö med stöd i styrdokument och vetenskapligt grundad kunskap

Målen examineras i flera steg. Först i en digital presentation av planeringen i praxisseminarium med responsförfarande med kurskamrater. Därefter genom kontinuerlig dokumentation i digital loggbok, för att slutligen sammanställa dokumentationen och reflektera över processen i en enskild skriftlig inlämningsuppgift. Utvecklingsarbetet redovisas muntligt i ett andra praxisseminarium tillsammans med kurskamrater. Studenterna uppmanas också att återkoppla sitt arbete till handledaren genom att tillhandahålla dem ett exemplar av den skriftliga sammanställningen.

I kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt förhållningssätt* examineras kunskaper och förståelse i relation till vetenskapsteori, som visats tidigare. Kursen innehåller även professionskunskap i syfte att stärka blivande grundlärares yrkeskompetens. I kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete* arbetar studenterna vidare med aktionsforskning, utvecklingsarbete och systematiskt kvalitetsarbete i relation till vetenskapliga metoder, observationer och intervjuer. Slutligen examineras följande mål i det självständiga arbetet:

- visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata relevanta forskningsresultat för att därigenom kunna bidra till kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet

Målpuffyllelsen prövas med följande bedömningskriterier för underkänt, godkänt eller väl godkänt:

- U - Forskningsöversikten saknar koppling till arbetets syfte eller det aktuella problemområdet
- G - I arbetet presenteras en forskningsöversikt som identifierar relevant litteratur inom problemområdet.
- VG - Relevant forskning med djup och bredd presenteras och är väl kopplad till arbetets syfte samt det aktuella problemområdet

- U - Centrala teorier och begrepp inom problemområdet beskrivs inte eller är irrelevanta för arbetets syfte
- G - Centrala teorier och begrepp inom problemområdet beskrivs i arbetet och relateras till det aktuella problemområdet
- VG - Centrala teorier och begrepp bearbetas och problematiseras samt används i relation till det aktuella problemområdet

- U - Presentationen av tidigare forskning är osjälvständig och ej relevant utifrån arbetets syfte eller för det aktuella yrkesområdet
- G - En kritisk och självständig bearbetning av tidigare forskningsresultat är relevant utifrån syftet och kan ligga till grund för kunskapsutvecklingen inom det aktuella yrkesområdet
- VG - En kritisk och självständig bearbetning av tidigare forskningsresultat utgör en tydligt integrerad del i arbetet som helhet och är ett bidrag för kunskapsutvecklingen inom det aktuella yrkesområdet

I tidigare kursrapporter och studentutvärderingar beskrivs att uppgifter i metod och analys behöver integreras tidigt i utbildningen och i relation till fritidspedagogiskt innehåll. Dels i syfte att förbereda studenterna för att självständigt tillvarata och systematisera erfarenheter för att genomföra ett examensarbete och dels för att förbereda för utvecklingsarbete i yrkesprofessionen. Observationer av lek i kurserna *Fritid, lek och relationer i fritidshem* och *Verksamhetsförlagd utbildning 1*, intervjuer med analyser i kurserna *Lärande, utveckling och didaktik 2* och *Verksamhetsförlagd utbildning 2* samt exemplet i kursen *Barns digitala mediekulturer* om att läsa och sammanfatta vetenskapliga artiklar (se mål 2) är exempel på arbetssätt som utvecklats och stärkts inom inriktningen där vetenskapligt förhållningssätt integreras i kursuppgifterna. I programutvärderingen (HT17) uppger cirka 80 procent av studenterna att de erbjudits goda förutsättningar att nå målet genom den undervisning de deltar i. Vi menar att studenterna nu förbereds på ett bättre sätt inför att de i sista terminen ska examineras på kunskaper i vetenskapligt förhållningssätt och arbete genom progressionslinjen med vetenskaplighet. Hantverket att producera underlag att analysera i relation till ett fritidspedagogiskt innehåll startar alltså tidigt i utbildning.

Studenterna möter i kärn-, ämnes- och VFU-kurser uppgifter där de förbereds i att utveckla förmågor och färdigheter i relation till aktuellt examensmål. I de fyra sista kurserna inom inriktningen examineras målet i

relation till relevanta uppgifter där de ges möjlighet att visa sin förmåga, främst i *Verksamhetsförlagd utbildning 4* och *Självständigt arbete (examensarbete)*. Programmets styrkor framträder i delen av målet som berör *tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter* - denna del examineras löpande i olika uppgifter. En styrka framträder även i delen av målet om *relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet* som examineras i examensarbetet. Förmågan att arbeta kritiskt och självständigt introduceras i ASK:s stödjande arbete med språklig och kommunikativ förmåga och prövas i uppgifter med kamratrespons, arbetssätt med grupphandledning och trepartssamtal i VFU. I VFU-kurserna examineras självständigheten löpande med växande ansvar.

Erfarenheter av VFU, progressionen i loggboksskrivande och användningen av metoderna observation och intervju i arbetet med barn utvecklar sammantaget förmåga och färdighet i att tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter. Relevanta forskningsresultat arbetas med i seminarier i flera kurser samt examineras i de självständiga arbetena, vilket visades ovan med bedömningskriterier. I det avslutande självständiga arbetet erbjuds studenten goda möjligheter att visa förmågan fullt ut.

Mål 4

4. *visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det fritidspedagogiska området och inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt*

Förmågan att tillämpa didaktik och metodik inom det fritidspedagogiska området är integrerad med förmågan att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling – dessa två examensmål binds ofta samman i de kursmål och uppgifter som finns i utbildningen. Det betyder att flera kursmål och exempel på lärandeaktiviteter och kursuppgifter kan ges både under aktuellt examensmål och under nästkommande. Vi har försökt att göra en uppdelning men vill samtidigt påvisa att förmågorna går i varandra och utgör en del av den sammantagna professionen. Flertalet kärn-, ämnes- och VFU- kurser har lärandemål som relateras till aktuellt examensmål.

Inom programmet finns två kurser som specifikt behandlar begreppet didaktik *Lärande, utveckling och didaktik 1* och *Lärande, utveckling och didaktik 2*. *Lärande, utveckling och didaktik 1* är den första kursen studenterna möter på sin utbildning och didaktikbegreppet behandlas där i relation till lärandeteorier. Exempel på mål:

- diskutera en didaktisk strategi i relation till olika idéer om hur människor skapar mening, lär och utvecklas

Målet prövas i en uppgift där studenterna får planera och leda fritidspedagogisk undervisning med sina kurskamrater och utifrån det diskutera begreppen didaktik och undervisning i grupp. I slutet på andra terminen läser studenterna del 2, *Lärande, utveckling och didaktik 2*, exempel på mål:

- använda gestaltande uttryckssätt i undervisningen
- använda samtal med barn som didaktiskt verktyg inom undervisning

I kursen ingår flera obligatoriska moment med lärare från konstnärlig fakultet. Studenterna får i workshops pröva och vidga sin syn på hur de kan gestalta en redovisning. Gestaltande arbetssätt ska också användas som didaktiska verktyg för arbete med läroplanens värdegrund. I en fältuppgift får studenterna genomföra samtal med barn där samtalet utgör en grund för didaktiska val i kommande undervisning. Målen prövas i två obligatoriska moment: 1) redovisning med gestaltande uttryckssätt som didaktiska verktyg i relation till värdegrundsfrågor, 2) fältuppgift med samtal som didaktiskt verktyg samt analys av barnintervjuer baserade på dilemmafrågor om värdegrund. I kursen finns också en salstentamen som examinerar teorier om didaktik och lärande, läroplanens värdegrund samt värdering av didaktiska teorier.

Didaktisk förmåga prövas inom det fritidspedagogiska området med uppgifter att planera för undervisning. I kursen *Språk och kreativa lärprocesser* finns mål som behandlar didaktisk förmåga:

- använda flera olika estetiska verktyg för att stödja och utmana alla elevers kreativitet och kulturella uttryck på fritidshem
- visa kommunikativa och didaktiska färdigheter genom att planera och argumentera för innehåll och upplägg av ett tematiskt arbete i fritidshem, på begriplig svenska

Föreläsningar introducerar kursens innehåll och litteratur kring estetiska uttryckssätt, läs-, skriv- och matematikdidaktik samt tematiskt arbete. I workshops och seminarier diskuteras litteratur kring kultur, kreativitet, fantasi och språkutvecklande arbetssätt. Genom att studenterna i kursen inledningsvis deltar i flera workshops där de själva får pröva olika uttryckssätt tillsammans med lärare, ska de sedan i grupp utforska något område med hjälp av ett estetiskt verktyg, i detta fall en film. Utifrån de erfarenheterna prövas målet genom att studenterna i en pedagogisk planering ska planera för ett tematiskt arbete för alla elever. Kursen har fokus på språkutveckling och använder ett vidgat språkbegrepp där alla elevers rätt att uttrycka sig behandlas, vilket tas upp i relation till barnkonventionen. Kursen introducerar tematiskt arbete som en metod i fritidshemmet. Planeringen diskuteras i grupp med studentrespons samt lärarrespons innan den lämnas in tillsammans med en akademisk text om tematiskt arbete i fritidshem. Didaktiska överväganden med estetiska uttryckssätt i metoden tematiskt arbete prövas, genomförs och examineras. I de fritidspedagogiska kurserna finns genomgående didaktiska och metodiska moment, exempelvis prövas friluftsmetodik.

Utöver exemplen ovan från kärn- och ämneskurser är det inom verksamhetsförlagd utbildning (VFU) som studenternas förmåga att tillämpa didaktik och metodik i fritidspedagogisk undervisning prövas. Inom VFU-kursernas progression i kursmål framträder också bedömningskriterier kopplade till didaktik och metodik. Exempel på mål i VFU1 om didaktik:

- agera som ledare i en avgränsad del av verksamheten genom att kommunicera och samspela med barn och vuxna i vardagliga situationer

I första kursen är kravet att studenten ska agera som ledare begränsat till en del av verksamheten och handlar om att närma sig eleverna genom kommunikation och samspel. Bedömningskriterierna beaktar omsorg, samspel, att uppmärksamma elever som söker kontakt, ta initiativ och leda vardagliga situationer, att medvetet leda med tydlighet i handling och kroppsspråk samt att både vara gränssättare och möjliggörare. Som metoder för att komma nära barns vardagsliv används observation och loggbok. Observation har introducerats i en HFU-kurs (*Fritid, lek och relationer i fritidshem*) och loggbok används i VFU-kurser genomgående. Loggboken används för att bearbeta erfarenheter och reflektera över ledarskapet i fritidshem. I *Verksamhetsförlagd utbildning 2* finns följande mål kopplade till didaktik, ämnesdidaktik och metodik:

- kommunicera och beakta barns rätt till inflytande och delaktighet i undervisning och annan verksamhet
- använda barnintervju/samtal som pedagogiskt verktyg
- integrera läsning, skrivning och matematiska moment i vardagliga situationer

I den andra VFU-kursen är kommunikation med barn fortfarande centralt samt finns ämnesdidaktiska mål i relation till att stödja barns läsning, skrivning och matematik inom fritidshemmet. Som metod för samtal med barn används nu intervjuer i syfte att ge barns intresse inflytande över innehållet. Intervju som metod har introducerats i HFU-kurs. Exempel på mål i *Verksamhetsförlagd utbildning 3* om didaktik och metodik:

- visa fördjupad förmåga att skapa förutsättningar för alla elever att lära och utvecklas genom en meningsfull och innehållsrik fritid

I denna VFU-kurs ställs krav på att studenten ska skapa förutsättningar för en meningsfull och innehållsrik fritid. Målet inbegriper metodik kring pedagogisk dokumentation av elevers lärprocesser och som underlag för utveckling av undervisning. I kursen finns litteratur om pedagogisk dokumentationsmetodik med hjälp av olika medier. Exempel på mål i *Verksamhetsförlagd utbildning 4* om didaktik:

- använda verksamhetsutvecklande strategier i avsikt att bidra till fritidshemmets utveckling som lärandemiljö

Inom den fjärde och sista VFU-kursen genomförs det projektarbete som beskrivits tidigare i texten i relation till flera andra mål. Här belyses exemplet i relation till didaktik och metodik för att studenten ska utveckla undervisningen. Som metod används ett aktionsforskningsinspirerat angreppssätt med små tydliga aktioner där studenten också ska dokumentera systematiskt med någon av de metoder de tidigare mött: intervju, observation eller videodokumentation.

Metoder för tillämpning visas även i arbetssätt i HFU-kurser men finns inte alltid explicit uttryckta i kursmål. I kursen *Barns uppväxt och fritid i närmiljön* prövas projektorienterat arbetssätt. I kursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* behandlas och diskuteras metoder för konflikthantering. Metoderna observation och intervju som studenterna möter i både områdes-, kärn- och VFU-kurser de första terminerna används och fördjupas i termin sex som vetenskapliga metoder i kursen *Lärarprofessionen och vetenskapligt arbete* och ses som didaktiska verktyg i mötet med barn i relation till yrkesutövningen.

I programutvärderingen (ht 2017) uppger över 75 % av studenterna att de erbjudits goda förutsättningar att uppnå målet under utbildningen och det är ett mål som värderats högt under flera terminer. Studenterna uppger att VFU-kurserna har särskilt hög yrkesrelevans och förbereder dem för yrkeslivet. I exemplen ovan beskrivs hur didaktik är kopplat till val av uttryckssätt där praktiska och estetiska inslag är betydelsefulla. Metodiska redskap används i syfte att tillvarata och beakta barns intressen och erfarenheter som en grund för yrkesutövningen. Under en längre period har metodikbegreppet ifrågasatts och integrerats i det mer omfattande begreppet didaktik för att säkerställa en grund i beprövad erfarenhet. Kursplanerna är en spegling av detta och metodikinslagen beskrivs som arbetssätt, förhållningssätt, strategier, överväganden och tillvägagångssätt. I trepartssamtalet i VFU-kurserna ingår alltid att ge metodisk handledning. Praxisnära forskning är vanlig inom fältet samt använder VFU-kurserna begreppet praxisseminarium som inbegriper metodik. I relation till ämnet fritidspedagogik värderar vi högt att didaktik och metodik har rikliga inslag av estetiska uttryckssätt. Ett fritidspedagogiskt arbetssätt innehåller flera uttryckssätt som ger barn möjlighet att uttrycka sig och sin kultur genom de uttryckssätt och verktyg de tillhandahålls. Konstnärlig fakultet erbjuder studenterna goda möjligheter att utveckla förmågan att uttrycka sig och skapa undervisning med olika uttryckssätt genom sin ämnesdidaktiska kunskap och didaktik inom det estetiska området. Exemplet ovan beskriver också hur didaktik och metodik blir innehåll och strategier under VFU-kurserna. Didaktiken anger en riktning för lärarens arbete medan metodik är situerat till praktiken. Med grund i en erfarenhetsbaserad analys och reflektion ska studenten hantera en allt mer ökad komplexitet i samspel, ledarskap och undervisning. Studenten utvecklar en handlingsberedskap genom systematisk och ändamålsenlig användning av loggbok, intervju- och observationsmetoder. Det är dock en utmaning för oss att studenterna i utvärderingar uttrycker att de erbjuds för lite metodik vilket föranlett diskussioner mellan lärarna om hur vi ska hantera metodik i våra kurser, senast i samband med en kollegial kursplanegranskning. I de exempel som visas i kärn- och ämneskurser ovan ser vi att studenterna arbetar med att tillämpa didaktik och metodik i olika kursuppgifter där de dels prövar undervisning och dels kritiskt reflekterar och utvärderar undervisning. Det framstår som en svaghet i sättet vi idag använder begreppet metodik. Vi behöver arbeta vidare med att synliggöra för studenterna när det handlar om metodik i lärandeaktiviteter och kursuppgifter.

Studenternas möjligheter till utvecklandet av förmågan är emellertid avhängigt VFU-platsens kvalitet och handledarens kompetens. Studenterna uttrycker i utvärderingar mycket skilda kommentarer kring VFU-platsens kvalitet. Inom inriktning fritidshem är VFU-platsernas kvalitet väldigt skiftande och endast 13 % av handledarna har handledarutbildning. Förutsättningarna på VFU-platsen är därmed avgörande för i vilken utsträckning studenten erbjuds möjligheter att utveckla förmågor kopplat till didaktik och metodik. En plats av hög kvalitet med en handledare med handledarutbildning erbjuder studenten mycket goda förutsättningar medan en VFU-plats av lägre kvalitet med icke utbildad handledare erbjuder begränsade förutsättningar för god kvalitet. VFU-platsens kvalitet är därav ett viktigt utvecklingsområde som vi arbetar med inom programmet som helhet och inom inriktningen specifikt. Inom inriktning fritidshem brottas vi också med den låga utbildningsnivå hos dem som arbetar i fritidshem som råder i landet generellt (ca 33%) och i staden Göteborg specifikt (ca 27%) i kombination med den rörlighet som idag finns inom läraryrket. Att säkerställa goda utbildningsplatser under VFU är en utmaning vi arbetar med på flera nivåer i programmet. Utmaningen har kommunicerats i programrapporter i flera år och har exempelvis lett fram till

att VFU-kursledare/lärare arbetar för en tätare dialog med handledarna om programmet och kursers innehåll. Programledningen arbetar i dialog med koordinatörer som placerar studenter i kommunerna samt i dialog med övergripande nivåer inom universitets organisation för lärarutbildning. Studierektorer, kursledare och kurslärare inom VFU har under flera år arbetat med VFU-kvalitet med fokus på likvärdig bedömning och bedömningskriterier samt ökad dialog med handledare. Arbetet fungerar väl i dialog med de VFU-platser som har en hög kvalitet.

Vi försöker på olika sätt arbeta med de utmaningar vi ser men inser också att en del av problemet är strukturellt. Utbildningen för arbete i fritidshem har förändrats och handledare med den dubbla behörigheten är ännu svårt att finna, vilket bidrar till att placeringar av studenter hos handledare med den dubbla behörigheten i fritidshem och i ett praktiskt eller estetiskt ämne är ytterligare en utmaning. Vi lär också av erfarenheter inom övningsförskoleprojektet som drivs i vår direkta närhet. Här finns erfarenheter av att kvalitetsgranska VFU-platserna samt alternativa lösningar kring avtal med huvudman som ses över. Vi har nyligen haft en inspirationsföreläsning om övningsförskoleprojektet för VFU-kursledare och VFU-koordinatörer i grundlärarprogrammet som vi som program kan lära mer av.

Sammantaget är verksamhetsförlagd utbildning en förutsättning för att studenten ska kunna utveckla yrkeskompetens och för oss att kunna bedöma studenternas förmåga att tillämpa didaktik och metodik. Medvetet arbetar VFU-kursledare med progression i kurserna samt med utvecklandet av bedömningskriterier. Det är ett väl sammansvetsat arbetslag i VFU-kurserna där samma lärare, i de flesta fall, följer en student under hela utbildningen vilket skapar kontinuitet. Däremot är det en utmaning med hänsyn till den skiftande kvaliteten som finns på VFU-platserna vad gäller tillämpning av didaktik och metodik. En handledare med handledarutbildning säkerställer inte en väl fungerande fritidshemsverksamhet med de strukturella utmaningar som fritidshem står för inför idag. Fortsatt arbete med ökad VFU-kvalitet på flera fronter är nödvändigt genom samtal med huvudmännen om deras del i utbildningen. Samtidigt är de studenter vi examinerar varje termin en god grund för att på sikt förbättra utbildningsnivån på landets fritidshem.

Mål 5

5. *visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling*

I relation till aktuellt examensmål erbjuds studenterna möjligheter att i flera kurser successivt utveckla förmåga och färdighet i att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning. Några exempel har redan getts i relation till andra examensmål. Att aktuellt mål är sammanlänkat med mål 4 visas även i skrivningar i relation till *varje elevs lärande och utveckling*. I de exempel som togs upp under föregående mål om didaktik och metodik visades även lärandemål om *alla elever* och *varje enskild elev*. De exemplen upprepas inte här utan istället lämnas plats åt exempel som tydligt utvecklar förmågan att *planera genomföra, utvärdera och utveckla undervisningen och den pedagogiska verksamheten i övrigt*. Inslagen är fördelade på ämnes-, kärn- och VFU-kurser (se matris s. x).

Inom det fritidspedagogiska området behandlas examensmålet exempelvis i kursen *Utomhuspedagogik* där studenterna arbetar med planering av undervisning i relation till följande kursmål:

- planera, genomföra och utvärdera lärande aktiviteter i utomhusmiljöer

I kursen genomförs i samarbete med en skola ett exempel på undervisning i utomhuspedagogik. I uppgiften ska studenterna utifrån hittills gjorda kurserfarenheter och kunskaper, i grupp planera för ett didaktiskt arbete tillsammans med barn, genomföra arbetet med barngruppen, utvärdera och analysera vad som blev möjligt att lära. Examination av uppgiften sker i två delar, vid genomförandet och i en muntlig reflektion efter genomförandet. Bedömningskriterierna för uppgiften i själva genomförandet examinerar undervisningens innehåll och nivå, tidsplanering, förberedelse, variation i fokus och metoder, utvecklande av förståelse hos elever samt förmågan att fånga samtliga elever under genomförandet. I den muntliga reflektionen efter genomförandet bedöms studenternas förmåga att koppla till fritidshemmets uppdrag

och sin kommande profession, förmågan att identifiera utvecklingsområden i undervisningsmomentet samt utvecklingsområden i sitt eget förhållningsätt under genomförandet.

I kursen *Styrdokument, bedömning och betygssättning* samläser studenterna i inriktning fritidshem och år 4-6. Studenterna arbetar i mindre grupper över inriktningarna med bedömning av ett ämnesövergripande område, exempel på mål:

- motivera form av bedömning och förklara hur bedömning kan integreras i planering och undervisning samt i verksamhet i fritidshemmet

I uppgiften ingår att utifrån mål i läroplanen planera för arbetet och ge exempel på lärandeaktiviteter för eleverna att nå målen samt ge exempel på hur uppgiften ska bedömas och dokumenteras. Grupparbetet löper genom hela kursen där föreläsningar, seminarier och litteratur hjälper studenterna i flera steg att utforma planeringen och bedömningen. Planeringen ska vara förankrad i styrdokumentet, med syfte, centralt innehåll, formulerade lärandemål, val av undervisning/läraktiviteter, val av bedömning och val av dokumentation. Målet prövas i en uppgift i fyra steg där steg 1 är en grovplanering, steg 2 en utvecklad skriftlig planering, steg 3 en muntlig redovisning i grupp och steg 4 en individuell skriftlig inlämningsuppgift. Den individuella texten ska innehålla reflektion kring lärandemål, diskussion om val av bedömning och dokumentation, diskussion om bedömningens syfte och konsekvenser, koppling till kunskapssyn och systematiskt kvalitetsarbete, aktuella begrepp med definitioner samt referenser till kurslitteraturen.

Inom kurserna i verksamhetsförlagd utbildning finns mål om att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning med bedömningskriterier i varje kurs. Nedan visas progressionen i mål och kriterier. Mål i VFU1:

- under handledning planera, leda, dokumentera och utvärdera undervisning i fritidshem

I bedömningskriterierna för VFU1 ingår att studenten ska planera och dokumentera undervisningen skriftligt i loggboken, muntligt beskriva och diskutera sin planering i praxisseminarium, utvärdera hur undervisningen gick med fokus på mål och syfte i loggbok samt utvärdera eget lärande. Kontinuerligt ska studenten ta stöd i kurslitteratur och styrdokument. Mål i VFU2:

- med utgångspunkt i elevers kunskaper, erfarenheter och intressen stimulera till lärande och utveckling genom att planera, leda, digitalt dokumentera samt utvärdera fritidspedagogisk undervisning

I VFU2 bedöms studenternas förmåga att planera undervisning utifrån kartläggning av ramar, lärmiljöer och barns erfarenheter, intressen och kunskaper och att de utifrån kartläggningen planerar och leder undervisning med tydligt syfte och mål samt att stimulera eleverna genom att stödja och utmanana dem. Undervisningen ska dokumenteras och utvärderas i bild och text. För väl godkänt betyg ska studenten göra eleverna engagerade och delaktiga i hela undervisningsprocessen. Mål i VFU3:

- självständigt planera, leda, dokumentera och utvärdera undervisning i fritidshem med stöd i praktiska-estetiska ämneskunskaper samt digitala verktyg

I VFU3 riktas bedömningen mot hur väl studenten erbjuder eleverna en variation av arbetssätt, uttrycksformer och lärmiljöer som integrerar omsorg och lärande, stimulerar elevers utveckling och lärande samt erbjuder en meningsfull fritid. Studenterna ska i undervisningen använda digitala verktyg, visa förmåga att föra dialog där elever ges inflytande och delaktighet i undervisningen, lyssna, stödja, och rikta uppmärksamhet mot samt utmana med stöd av tydligt kroppsspråk, röst och andra metodiska hjälpmedel. Studenten ska dokumentera alla delar i undervisningsprocessen med fokus på syfte, mål och elevers lärandeprocesser, utvärdera med eleverna samt synliggöra en vetenskapligt förankrad lärarkompetens. I trepartssamtalet med handledare och VFU-lärare bedöms hur väl studenten reflekterar, kritiskt granskar och analyserar den teoretiska grunden för egen undervisning, sitt agerande och förhållningssätt. I loggboken bedöms hur väl studenten systematiskt dokumenterar, kritiskt granskar och analyserar sin undervisning. Mål i VFU4:

- använda verksamhetsutvecklande strategier i avsikt att bidra till fritidshemmets utveckling som lärandemiljö

I VFU4 förväntas studenten ta över stora delar av handledarens ledaruppdrag och ska i all undervisning ta hänsyn till elevers förutsättningar och tidigare erfarenheter så att samtliga elever erbjuds en meningsfull fritid. Vidare ska studenten kontinuerligt utmana och inspirera eleverna till nya upptäckter och vid behov kunna frångå den ursprungliga planeringen till förmån för elevernas egna frågor. Undervisningen ska utvärderas och dokumenteras i dialog med elever och utvärdera villkor och förutsättningar för elevers lärande. Studentens förmåga att kritiskt granska och systematiskt analysera undervisningen med teoretisk grund bedöms.

Ovan visas progressionen i VFU-kursernas mål och bedömningskriterier i relation till aktuellt examensmål. Målen och bedömningskriterierna visar tydligt att förmågor i relation till aktuellt examensmål prövas och examineras genomgående under utbildningen. Målen prövas i loggbok, praxisseminarier, självvärderingar, bedömningsunderlag från handledare och vid besök av lärare från lärosätet. I det bedömningsdokument som VFU-läraren skriver om studentens förmågor i VFU-kurserna finns en rubrik om vad studenten behöver utveckla till nästa gång för att nå målen. Att VFU-kurserna är en sammanhållen process med ett sammansvetsat läroplan, som följer en student genom hela utbildningen är något som upplevs positivt, både av studenter och av lärare. Trots detta upplever lärarna att målstyrningen i VFU-kurserna tenderar se till enskilda färdigheter istället för en komplex och sammanhållen yrkeskompetens. Att omsätta didaktik och metodik samt att planera och genomföra undervisning kräver en process över tid. Förutom en summativ bedömning behövs formativ bedömning över tid i programmet för att synliggöra kvaliteter och processer av yrkesutveckling.

75 procent av studenterna menar att de erbjudits goda möjligheter att nå aktuellt mål under sin utbildning (HT17) genom undervisning och kursuppgifter. I kursutvärderingar, programutvärderingar och studentdialoger lyfts ofta planeringsuppgifter och praktiska genomföranden som bra och givande uppgifter. Detta är ett arbetssätt vi kollegialt lär mer om. Vi avser också att arbeta mer med fältstudier framöver.

Den del av examensmålet som behandlar *varje elevs lärande och utveckling* framträder inte tydligt i de exempel som visats ovan men har varit i fokus i relation till specialpedagogiska frågor i programmet. Under åren har målet om specialpedagogik värderats lågt av studenter i de årliga programutvärderingarna och HT17 satsade programrådet på ett utvecklingsprojekt kring specialpedagogik och inkluderande arbetssätt. Genom det projektet har alla kursledare kompetensutvecklats och skrivningar i kursmål som berör *varje enskild elev* och *alla elever* har behandlats i relation till inkludering. Kursledarna har på kursledarmöten arbetat med innehåll och mål i kursplaner och kursguider. Vi hoppas att projektet bidrar till att lärandemål som innefattar *alla elever* och *varje enskild elev* kan relateras till specialpedagogiska frågor och på så sätt inkludera varje enskild elev i de uppgifter som görs. I planeringsuppgiften i kursen *Språk och kreativa lärprocesser* som belystes under föregående mål (4) lyfts exempelvis nyanlända barn och barn med funktionshinder in i syfte att planera ett språkutvecklande arbete för alla elever.

Sammanfattningsvis examineras studenternas förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning kontinuerligt inom utbildningen. Det synliggörs i så väl HFU- som VFU-kurser. På sikt hoppas vi få bättre resultat i studenternas utvärderingar vad gäller specialpedagogiska frågor så att målet om varje enskild elev säkerställs.

Mål 6

6. *visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Aktuellt examensmål bearbetas och examineras i kärn-, VFU och ämneskurser. Tidigt i utbildningen introduceras värdegrundsbegreppet i kursen *Styrsystem, organisation och bedömning* med målet att studenten ska kunna:

- redogöra för och diskutera värdegrundsbegreppet i relation till skolväsendet

Värdegrundsbegreppet behandlas i en föreläsning i relation till skolans uppdrag att fostra demokratiska medborgare. Målet prövas i en hemtentamen. I kursen *Styrdokument, bedömning och betygssättning* relateras värdegrundsbegreppet till lärares uppdrag om bedömning med målet att:

- värdera pedagogiska, etiska och demokratiska konsekvenser av olika metoder för bedömning, uppföljning och utvärdering

Dokumentation av lärande och utveckling och samtal med vårdnadshavare är exempel på frågor som tas upp i seminarier och litteratur inom kursen. Inom den utbildningsvetenskapliga kärnan behandlas även temat Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap i två kurser. Kursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* tar sin utgångspunkt i sociala relationer och ojämlikhet och belyser perspektiv som rör klass, kön, etnicitet och sexualitet som relateras till mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Exempel på mål under värderingsförmåga och förhållningssätt:

- reflektera över egna och andras föreställningar och normer om sociala kategorier, i relation till barns och ungas livssituation
- reflektera över innebörden av ett yrkesetiskt förhållningssätt och fritidshems och skolors ansvar för elevers utveckling och lärande

Målen prövas i seminarier med fallbeskrivningar som belyses och analyseras med stöd i kurslitteratur, gestaltning i grupp av något av kursens teman, samt hemtentamen med fall där bland annat användning av kursspecifika begrepp, självständig reflektion samt kommunicerbarhet bedöms. I kursen *Sociala relationer, konflikthantering och specialpedagogik* behandlas specialpedagogik och lärares ansvar för relationsarbete i gruppen samt konsekvenser av lärares förhållningssätt och bemötande. Mål under värderingsförmåga och förhållningssätt:

- motivera betydelsen av eget och andras förhållningssätt och bemötande i relation till elever i behov av stödinsatser

Målet prövas i fallbeskrivning med att analysera och diskutera en elevs situation och behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. I en skriftlig individuell inlämningsuppgift examineras målet i en pedagogisk bedömning med planering av stödinsatser. Förhållningssätt och bemötande ingår också i examinationsuppgiften när studenten analyserar lärmiljö (exempelvis gruppklimat och relationer) och den ledning och stimulans som erbjuds eleven. Frågor om förhållningssätt och bemötande prövas också under ett obligatoriskt litteraturseminarium och en obligatorisk workshop i kursen. Barns rättigheter behandlas i föreläsning och litteraturseminarium där internationella och nationella styrdokument behandlas. Fokus för kursen är en likvärdig utbildning och barns rätt till ledning och stimulans samt delaktighet och inkludering.

Inom det fritidspedagogiska området har flera kurser mål i relation till aktuellt examensmål. I kursen *Språk och kreativa lärprocesser* arbetas med barnkonventionen, språkutveckling för alla barn, samt nyanlända barn och barn med funktionsvariationer. Fokus i kursen är alla barns rätt att uttrycka sig och skilda uttryckssätt övas och planeras för, med fokus på estetiska uttryckssätt i ett vidgat språkbegrepp. Mål under värderingsförmåga och förhållningssätt:

- reflektera kring barns rätt till egen kultur samt fritidshemmet som en arena för estetiska, kommunikativa och kulturella uttryck

Under kursen träffar studenterna elever som arbetar i ett projekt med nyanlända barn, projektet heter Min resväska. Eleverna besöker studenterna under kursen och berättar om projektet samt utmanar de studenterna genom att intervjua dem om deras kunskaper om barns rättigheter i barnkonventionen. Målet prövas senare i kursen i en individuell skriftlig inlämningsuppgift i form av en pedagogisk planering där studenterna utifrån sin planering ska reflektera kring fritidshemmet och barns rätt. Målet bedöms exempelvis i relation till hur studenten diskuterar komplexiteten i att planera för barns meningsfulla fritid i relation till val av innehåll och upplägg. I kursen *Barns fritid i närmiljön* arbetar studenterna med aspekter av social och ekonomisk hållbarhet i relation till begrepp som lärande, uppväxt, segregation och globalisering. Mål under värderingsförmåga och förhållningssätt:

- problematisera på vilket sätt barns uppväxt och fritid under skolåren påverkas av närområdets karaktär, samhällsförändringar, normer samt sociala och ekonomiska villkor

I kursen ingår en föreläsning om social hållbarhet, migration och nyanlända barn. Målet prövas i genomfört projektarbete i grupp om uppväxtområde och fritid. Därefter ska studenten i en enskild skriftlig inlämningsuppgift visa på komplexiteten i barns uppväxt. Bedömningen sker utifrån hur väl studenten i sin reflektion kommunicerar en fördjupad förståelse av barns uppväxt och fritid genom en teoretiskt förankrad problematisering. I relation till digitalisering arbetar studenterna i kursen *Barns digitala mediekulturer* med samhälleliga, sociala och identitetsskapande processer, med mål att studenten ska kunna:

- reflektera kring vilka etiska och juridiska frågor som uppstår i samband med elevers användning av digitala verktyg och miljöer i förhållande till skolans värdegrund

Målet behandlas till viss del i kursens seminarier men främst i den avslutande uppgiften med pedagogisk planering. Utifrån konkreta exempel och frågor som studenterna bär med sig om barns användning av digitala medier hänvisas studenterna till ett lämbibliotek där de kan söka svar i etiska och juridiska frågor. Kursledningen har sökt efter relevant litteratur på området och även testat en juridisk databas i en workshop. Kursledningen menar att det finns en del kvar att utveckla inom området vad gäller dels examination av målet och dels relevant litteratur och arbetsform kring innehållet. Inom kursen *Utomhuspedagogik*, arbetar studenterna med begreppet hållbar utveckling, mål:

- beskriva hur begreppet hållbar utveckling kan realteras till samhälle och individ i ett utomhuspedagogiskt arbetssätt

Målet prövas i hemtentamen. En av tre frågor i tentamen berör hållbar utveckling och hur det kan realteras till fritidspedagogisk verksamhet.

I relation till VFU vill vi framhålla att flera studenter gör sin VFU på miljöcertifierade skolor med tydliga hållbarhetsprojekt som studenterna involveras i och lär utav, bland annat med fokus på återbruk eller "Ur och skur"-fritidshem. *Verksamhetsförlagd utbildning 3* fokuserar som en del av innehållet skolan som social mötesplats med fokus på relationsarbete och på att förebygga diskriminering och kränkande behandling samt samverkan med arbetslag och föräldrar. Exempel på mål:

- förebygga och motverka diskriminering och kränkande handlingar i fritidshem och skola

Målet prövas i relation till att studenten i planering och undervisning ska skapa en verksamhet som möjliggör för alla elever att lära och få en meningsfull fritid, att förebygga och motverka diskriminering och kränkande handlingar samt reflektera kring olika metoder för att förebygga och motverka diskriminering och kränkande handlingar i fritidshem och skola. I inrikningens sista kurs *Självständigt arbete* finns ett mål om mänskliga rättigheter och social hållbar utveckling:

- visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till kunskapsutveckling inom yrkesområdet med tanke på mänskliga rättigheter som ett perspektiv på, i och genom undervisning

Målet prövas i examensarbetet men det finns dock inga specifika bedömningskriterier kopplade till delen om mänskliga rättigheter. Snarare bedöms arbetets innehåll i relation till det fritidspedagogiska området.

Genomgången av kursplaner och kurguider visar att innehåll i relation till aktuellt mål behandlas på flera ställen i utbildningen, kärn-, VFU och ämneskurser, vilket är en styrka. En svaghet är att det är svårt att se var målet i sin helhet examineras. Vissa innehåll examineras i kursuppgifter men komplexiteten i målet framträder när helheten ska fångas och säkras. På flera ställen i självvärderingen visas hur relevanta vetenskapliga perspektiv behandlas och examineras. Samhälleliga perspektiv framträder och examineras främst i kärnkursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* samt ämneskursen *Barns fritid i närmiljön*. Etiska aspekter behandlas i relation till digitala medier i kursen *Barns digitala mediekulturer*. Särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna samt värdegrundsfrågor framträder i *Styrsystem, organisation och bedömning, Styrdokument, bedömning och betygssättning* och *Lärande, utveckling och didaktik 2* samt *Självständigt arbete (examensarbete)*. Barnets rättigheter enligt barnkonventionen ingår i

kursen *Språk och kreativa lärprocesser* och *Sociala relationer, konflikthantering och specialpedagogik* samt genomgående där barns och ungas inflytande och delaktighet lyfts, vilket innebär samtliga VFU-kurser samt kurserna inom det fritidspedagogiska området som genomsyras av barndomssociologiskt perspektiv. I fråga om hållbar utveckling, är ett socialt hållbarhetsperspektiv övervägande, exempelvis i kärnkursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* samt ämneskursen *Barns fritid i närmiljön* men även ekonomisk hållbarhet i relation till barns uppväxt och fritid. En ekologisk aspekt av hållbar utveckling är inte lika tydlig men finns i kursen *Utomhuspedagogik*, detta kan stärkas. Kurledningen arbetar kontinuerligt med kursutveckling och ett byte av kurslitteratur om hållbar utveckling är på gång just nu för att säkra upp innehållet.

70 % av studenterna (HT17) uppger i programutvärderingen att de erbjudits goda möjligheter att uppnå aktuellt mål under sin utbildning. Här finns dock flera utvecklingsmöjligheter. Komplexiteten i utbildningen som sådan är svår att fånga i en självvärdering som denna där lärares möten och samtal med studenter inte får så framträdande roll. Hur lärare och studenter möts och diskuterar är en kvalitetsaspekt vi värderar, beaktar och främjar genom de innehåll som ryms i detta examensmål.

Jämställdhet

Utbildningen omfattas av det jämställdhetsarbete som sker via institutionsledning och i det egeninitierade arbete programrådet för programmet gör. Utifrån en policy och handlingsplan för jämställdhet och likabehandling vid Göteborgs universitet (2015-03-16) och för åren 2018 sker ett antal aktiviteter i och med detta som ska stötta det systematiska jämställdhets-, mångfalds-, och likabehandlingsarbetet. Programinriktningen har en viceprefekt för arbetsmiljö som stöttar prefekt i frågor som rör jämställdhet och andra likabehandlingsfrågor. Arbetet är till stor del inriktat mot studenter och utbildningen. Programrådet har utifrån policyerna arbetat med genomgång av kursmål och litteraturlistor, breddad rekrytering samt tillgängligheten i utbildningen för studenter med funktionsnedsättning i samarbete med institutionsledningen. Utifrån handlingsplanen arbetar programrådet också för att alla examinationer där det är möjligt ska anonymiseras. Tydliga rutiner och ansvarsfördelning för stöd och alternativa former för examination har tagits fram och kommunicerats till studenter och anställda. På varje kursaktivitet i lärplattformen finns också länk till universitetets vägledning vid kränkningar och trakasserier. I spåren av #metoo pågår också arbete i likabehandlingsnätverk och arbetsmiljögrupper för att ytterligare säkerställa att det finns tydliga rutiner för anställda och studenter att anmäla sexuella trakasserier.

I kursvärderingar får studenten värdera i vilken mån de håller med om följande: "Lärarna har behandlat studenterna respektfullt" samt "Studenterna har behandlat varandra respektfullt". Studenten har möjlighet att kommentera sitt svar. Frågorna berör jämställdhet och kan ge indikationer om jämställdhet i programmet. Kursvärderingen ingår i den kursrapport som kursledaren utarbetar efter varje kurs. I studentdialogerna har jämställdhet varit fokus under hösten 2013 samt våren 2018. När det gäller kurslitteratur visar en genomräkning av litteraturen i åtta av programmets kurser att i dessa kurser är en dryg tredjedel (36%) av författarna män och knappt två tredjedelar (64%) är kvinnor.

Mellan 2016–2019 drivs inom förskolläro- och grundläroprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem ett pilotprojekt inom ramen för Jämställdhetsintegrering vid Göteborgs universitet (JiGU), fokus för JiGU-projektet är "*Könsbundna utbildningsval och utbildningsgångar*" som leds av en docent och en lektor som också är kursledare i programmen. Grundläroprogrammet med inriktning mot fritidshem som har en relativt jämn könsrepresentation och utgör ett av två "case"; det andra är Förskolläroprogrammet, som i stället kännetecknas av en stark underrepresentation av män. Ett gediget kartläggningmaterial med statistik för antagning/genomströmning samt studentintervjuer har utgjort underlag för analys av hur kön (men även klass, etnicitet/ras/religion, funktion och ålder) spelar in för studenter i förhållande till utbildningsval, erfarenheter under utbildningen och huruvida de väljer att slutföra sin utbildning. Intervjuerna har kompletterat underlaget genom att fokusera på upplevelser av VFU jämte HFU, och har pekat på tystnader/teman som inte riktigt fångas upp i vare sig HFU eller VFU etc. och som studenterna skulle vilja att programmet jobbade mer strategiskt med. Resultatet visar på behov av strategier för att:

- bemöta heterogena studentgrupper
- bearbeta implicita normer kring den "ideala studenten" vid respektive program
- arbeta mer proaktivt med känsliga teman/frågor (t.ex. effekterna av ett outtalat pedofilistigma, eller hur sexism/rasism kan komma till uttryck inom barngrupper eller inom lärargruppen i samband med VFU)

I nuläget pågår implementering av sådana jämställdhetsfrågor på programmet, i första hand genom att JiGU-samordnarna iscensätter aktiviteter där detta i första fasen bearbetas i lärar- och studierektorsgrupperna.

Jämställdhet som innehåll i utbildningen

I programrapporten för 2012–13 identifierades avsaknad av kursmål inriktade mot examensmålet:

- visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

Åtgärder vidtogs som innebar en genomgång av vilka kurser som borde ha kursmål inriktat mot examensmålet. Möten med kursledare genomfördes där frågan diskuterades och resultatet innebar att kursmål infördes eller förtydligades i kurserna *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* och

Lärande utveckling och didaktik 2. I kursen *Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap* ställs krav på att studenten ska kunna (kursplan vt 2018):

- Beskriva olika perspektiv på sociala relationer och ojämlikhet utifrån klass, kön, etnicitet och sexualitet, och relatera diskussionen till jämlikhet, jämställdhet och mänskliga rättigheter
- Reflektera och kommunicera kring frågor som rör jämlikhet, jämställdhet och identitet
- Reflektera över och kommunicera kring hur diskriminering och annan kränkande behandling kan förebyggas och motverkas i fritidshem och skola

Under ett av seminarierna i kursen instrueras studenten att bl.a. utifrån en nyhetsartikel ange exempel på "hur samhällsstrukturer på olika nivåer, t.ex. nationellt, lokalsamhälle och i skola, och i olika former, t.ex. i form av klasstrukturer, etnicitetsrelationer, kön/genus inverkar på livsvillkor och möjligheter för elever, lärare och rektorer" (kursguide vt 18). En hemskrivning består sedan i en analys av ett fall som ger belysning av sociala relationer och ojämlikhet, grupprocesser, konflikthantering och ledarskap. I kursen *Lärande utveckling och didaktik 2* ställs krav på att studenten ska kunna:

- redogöra för läroplanens värdegrund
- beskriva hur värdegrundsfrågor som etik, demokrati och makt har betydelse för undervisning inom skola och fritidshem

Detta examineras genom ett gestaltande moment och redovisning, en fältuppgift med analys av barnintervju, samt en individuell skriftlig tentamen som alla relaterar till värdegrund och etik (se mål x). Vidare finns jämställdhetsrelaterade mål i två av programmets VFU-kurser. I VFU2 ingår att bekanta sig med och diskutera de likabehandlingsplaner som finns på VFU-platsen, och det ställs krav på att studenten ska kunna:

- granska och värdera egen undervisning och eget förhållningssätt i relation till teoretisk förståelse av normer och värden samt lärares likabehandlingsuppdrag

I VFU3 ställs krav på att studenten ska kunna:

- förebygga och motverka diskriminering och kränkande handlingar i fritidshem och skola

I båda kurserna examineras målen genom VFU-besök, självvärdering, digital loggbok samt praxisseminarier. Även i kursen *Barns uppväxt och fritid i närmiljön* ställs krav på att studenten ska kunna:

- problematisera på vilket sätt barns uppväxt och fritid under skolåren påverkas av närområdets karaktär, samhällsförändringar, normer samt sociala och ekonomiska villkor

I kursen genomförs ett projektarbete där studenterna kartlägger barns uppväxt och fritid i olika områden. Insamlat material analyseras med stöd i barndomssociologi samt aktuell statistik om barns livsvillkor, fritid och hälsa. Resultaten diskuteras i bland annat relation till samhällsförändringar, rådande strukturer, normer samt politiska beslut.

Vårterminen 2018 fick studenterna reflektera över hur utbildningen svarar mot följande:

"Universitetet ska främja lika rättigheter och möjligheter för studenter och anställda och motverka diskriminering kopplat till kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ålder."
(Göteborgs universitet).

En reflektion programledningen gjort, och då inte specifikt för inriktning fritidshem, är att studenter i flera dialogseminarier menar att manliga studenter får mer talutrymme och får en positiv särbehandling i utbildningen. Programledarna har utifrån resultatet tagit kontakt med likabehandlingsansvariga på institutioner och på universitetet för att i samverkan med dem ta fram förslag på åtgärder. Ett första möte är planerat för augusti 2018. I studentdialoger, kursvärderingar och programutvärderingar för inriktningen åk 4-6 menar studenterna att examensmålet om sex och samlevnad behandlas för dåligt. En arbetsgrupp tillsattes av programrådet våren 2017. Arbetsgruppen presenterade ett första förslag på kursledarmöte september 2017. Utifrån den diskussionen tog arbetsgruppen fram ett förslag som presenterade i november 2017. I presentationen ingick ett förslag på lokalt examensmål för alla inriktningar:

Studenten ska visa förmåga att kommunicera och reflektera över frågor som rör normer om genus, sexualitet och samlevnad samt språkbruk och gränssättning i relation till detta

Det lokala examensmålet ska införas i utbildningsplanen för hösten 2019 i samband med en större revidering av programmet.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Systematisk uppföljning i grundläroprogrammet

Ett kvalitetssystem är utvecklat för Göteborgs universitet där det pedagogiska idéprogrammet är en del i utvecklingsarbetet av utbildningar. Vid grundläroprogrammet finns ett systematiskt arbete med kvalitetsgranskning och utveckling av kurser och program. Nedan beskrivs de komponenter som ingår i kvalitetssystemet.

Programråd: Ett programråd har som uppdrag att följa upp kvalitet med avseende på programmet som helhet och arbeta med samordning och programutveckling inom program och då säkerställa att programmet som helhet svarar mot examensmålen. En programledare leder arbetet och är ordförande för programrådet. Programrådet bemannas av kursledare från kursansvariga institutioner, tre studentrepresentanter samt en extern ledamot. Rådet sammanträder ca 10 ggr/år ofta med en inlagd heldag.

Kursvärdering: Studenterna genomför kursvärdering efter varje kurs via en digital plattform. Kursvärderingen utgår från gemensamma mallar för lärarutbildningen vid GU. Studenten värderar kursmål och allmänna frågor om kursen samt specifika frågor som kursledaren tillför. Kursledaren sammanställer en sammanfattning av studenternas kursvärdering och använder som underlag för kursrapporten. Sammanfattningen återförs till studenterna via den digitala plattformen. Svarefrekvensen varierar från enbart 10 % till mellan 80–90 % i vissa kurser. Skillnaden beror i stor utsträckning på vilket arbete kursledaren gör för att få studenterna att svara på webbenkäten.

Kursrapport: Kursledaren sammanställer en kursrapport utifrån en gemensam mall för lärarutbildningen. Kursrapporten bygger på studenternas värdering av kursen, lärarnas värdering av kursen utifrån kursmål i relation till examensmål och studenternas resultat samt resultatet från ev. kollegiegranskning. I kursrapporten beskriver kursledaren utvecklingsarbete och behov av kommande utvecklingsarbete. 42 kursrapporter sammanställdes 2017. 4 kursrapporter lämnades aldrig in från kursansvarig institution. Kursrapporterna återförs till studenter och kursledare samt är underlag till programrapporten. Kursuppföljning sker utöver programrådsnivå också på institutionsnivå.

Programutvärdering: Studenterna genomför en programutvärdering efter sista kursen i utbildningen via digital plattform. Studenterna anger i programutvärderingen i vilken grad programmet i sin helhet har erbjudit studenten möjlighet att uppnå examensmålen. För de sex kullar som avslutat sin utbildning har svarefrekvensen ökat väsentligt (se Tabell 4).

Tabell 4. Svarefrekvens programutvärdering ht 2015–ht 2017.

	Ht 15	VT 16	HT 16	VT 17	HT 17
Svarefrekvens	36,7%	39,0%	70,0%	90,0%	100,0%

Svarsfrekvensen har ökat markant antagligen beroende på programledarens arbete med att få fler studenter att svara. Programledaren gör en sammanställning av programutvärderingen som är underlag för programrapporten. Programutvärderingen återförs till kursledare och programråd samt studenter på studentdialogerna. Sammantaget visar programutvärderingen som studenterna kontinuerligt genomför i slutet av sin utbildning att kvaliteten i programmet är god. Högst betyg ges det fritidspedagogiska området. Programutvärderingen har de senaste terminerna haft en hög svarsfrekvens vilket ger oss tillförlitliga uppgifter i vårt interna kvalitetsarbete.

Kollegiegranskning: Kollegiegranskning av kurser genomförs av ett urval kurser en gång/år. En granskare utses och ett seminarium genomförs där granskare och kursledare diskuterar kvaliteten i kursen utifrån en gemensam mall. Mallen innebär bl.a. ett fokus på hur kursen klarar att koppla från examensmål, kursmål, uppgifter och till examinationer. Ett protokoll skrivs som sedan ingår i kursrapporten. Tisdagen den 27 februari 2018 granskades alla kurser i inriktning fritidshem.

Studentdialog: Studentdialoger genomförs av programledaren med en grupp studenter (ca 3–8) som representerar varje antagningskull. Studenterna utser själva vilka som ska vara med eller anmäler intresse att vara med. Dialogen genomförs en gång/termin med syftet att inhämta synpunkter under pågående utbildning för att direkt återföra till kursledare. Ett annat syfte för programledaren är att få en djupare bild av studenternas synpunkter i kursvärderingar och programutvärderingar. Programledaren väljer ut olika teman för dialogen och studenterna erbjuds att lyfta fram egna angelägna frågor om utbildningen. Minnesanteckningar förs under dialogen av programledaren som återförs till studenterna och till kursledarna för åtgärder. Cirka 40 studenter som läser inriktningen Fritidshem deltar i dialoger våren 2018.

Kursledarmöten: Programledaren ansvarar för att planera och genomföra kursledarmöte en till två ggr/termin då de drygt 20 kursledarna kallas. Åtgärder diskuteras och beslutas utifrån programrapporten. Kursledarmöten har exempelvis diskuterat specialpedagogik, sex och samlevnad, förskoleklass samt studenternas kommunikativa förmåga i programmet under 2017–18. Kursledarmöten genomförs också institutionsvis.

Programrapport: Programrapport skrivs i samverkan mellan programledare och programråd efter varje läsår enligt gemensam mall för lärarutbildningen. Underlaget för programrapporten är kursrapporterna, kursvärderingar, programutvärderingar, examensmålsmatris, statistik på avhopp, betygsstatistik, studentdialoger samt andra utvärderingar som görs under året. Programrapporten återförs till kursansvariga institutioner, kursledare samt fakulteter ansvariga i lärarutbildningen.

Examensmålsmatris: En matris med kursmål i relation till examensmålen tas fram en gång per år som underlag till programrapporten. Av matrisen framgår var de olika examensmålen behandlas i utbildningen och hur kursmålen ser ut i relation till examensmålen.

Uppföljning och återkoppling: Kursledarna använder kursrapporten för sitt löpande arbete med att utveckla kursen i lärlagsarbetet. Kursledaren publicerar kursrapporten så studenter kan ta del av den på den digitala plattformen för kursen. Minnesanteckningarna från studentdialogen förs tillbaka till studentgruppen och en sammanfattning från årets minnesanteckningar delges alla studentgrupper som deltagit i dialogerna samt kursledarna i kursledarmöten. Programrapporten och sammanfattningen av minnesanteckningarna från studentdialogerna diskuteras i programrådet och förslag på åtgärder tas fram. Programrådet återför programrapport till kursledare under regelbundna kursledarmöten minst en gång per termin då förslag på åtgärder också diskuteras.

Uppföljning av genomströmning i programmet: En regelbunden uppföljning genomförs med statistik över registrerade på respektive kurs och betyg i kurserna för att bl.a. upptäcka mönster där studenter slutar

utbildningen. Förkunskapskrav finns angivna för kurser inom program för att säkra att studenterna inte går vidare i programmet med flera underkända kurser. Studievägledaren har som uppgift att följa upp de studenter som får problem att uppfylla förkunskapskraven. I programmet finns bl.a. ett utbyggt stöd för de studenter som har problem med språket.

Sammanfattning

En utmaning är att arbeta för att kursrapporter och programrapporter blir en integrerad del i kvalitetsutveckling på alla nivåer. Genom att det som kommer fram i kursrapporter får ett tydligt genomslag i programrapporter och sedan återförs till stöd och åtgärder i kurserna så har systemet fått en hög legitimitet hos kursledare och lärare vilket också gör att kvalitetssystemet är väl förankrat i programmet på alla nivåer.

En annan utmaning är att höja svarsfrekvensen i de kursvärderingar och utvärderingar som studenterna uppmanas att delta i. Flera åtgärder vidtas för att hantera detta. En viktig åtgärd som tas upp på kursledarmöten är att uppmana kursledarna att alltid tydligt återkoppla till tidigare kursvärderingar och vilka åtgärder som vidtagits. Inom de olika kurserna finns exempel där kursledare bjuder in till muntlig dialog inom kurs, muntlig kursutvärdering, kursutvärdering med hjälp av digitalt verktyg som exempelvis Mentimeter samt dialog om kursguides utformande och innehåll inför kursstart. Studentdialogerna är ett viktigt komplement som kan användas för att kontrollera resultatet från kursvärdering med låg svarsfrekvens.

Genomströmning är en tudelad fråga. Å ena sidan vill vi att de studenter som saknar tillräckliga kunskaper eller anses av andra orsaker vara olämpliga som lärare inte heller ska få ut en examen och å andra sidan vill vi på olika sätt stötta studenter som antagits. Vi har valt att skapa tydliga trösklar i form av förkunskaper inom program och genom att skärpa kraven vid examinationerna. Samtidigt har vi byggt upp ett språkstöd specifikt för programmet genom en anställd språkutvecklare. Förutom det finns Göteborgs universitets språkstöd för alla studenter på universitetet. Studievägledaren har en nyckelroll i arbetet med stöd till studenter genom att fånga upp de studenter som fastnar i trösklarna och sedan på olika sätt stötta studenten att komma vidare.

Studentperspektiv

Uppföljning och utveckling av kurs

Programmets systematiska kvalitetsuppföljning framgår under det förra avsnittet, *Uppföljning, åtgärder och återkoppling*. Systemet verkar för att studenterna ska ta en aktiv del i utvecklingsarbetet. Efter varje kurs erbjuds studenterna möjligheten att svara på en kursvärdering. Studenternas synpunkter från kursvärderingen förs in i kursledarens kursrapport som är ett underlag för programrapporten. En sammanfattning av kursvärderingen, samt kursrapporten presenteras för varje studentgrupp i den digitala lärplattformen. Kursrapporterna används i lärarlagsmöten vid utvecklingen av kursen.

Uppföljning och utveckling av program

Programledarna i grundläroprogrammet genomför s.k. studentdialoger. Varje antagningsgrupp får under introduktionen till utbildningen i uppgift att diskutera vilka som kan tänka sig att representera hela gruppen i studentdialog en gång/termin under utbildningen på 3 år. En antagningsgrupp på 50 studenter utser ca 3–6 studenter som programledaren har en timme långt möte med. Totalt finns idag ca 20 studenter i inriktningen fritidshem som regelbundet träffar programledaren. På mötet kan studenterna ta upp frågor de menar är angelägna men programledaren tar också upp olika teman utifrån studenters svar på kurs- och programutvärderingar samt programrapporten. Tema under 2017 var specialpedagogik, jämställdhet, kvalitet på VFU och digitalisering. Programledaren för minnesanteckningar som justeras av studentgruppen och som sedan via studenterna förs tillbaka till hela antagningsgruppen.

Minnesanteckningarna är ett underlag för programrapporten. Syftet är att studenterna ska kunna påverka under pågående utbildning men också vara underlag för utveckling av programmet. Programrapportens resultat förs till programansvarig fakultet för ev. åtgärder, till kursledarna för åtgärder samt till studenterna via dialogerna som information om vilka åtgärder som planeras.

Ett programråd med representanter från de olika kursansvariga institutionerna i programmet har som ansvar att samordna och kvalitetsgranska utbildningen. I programrådet finns studentrepresentanter från de olika inriktningarna i programmet. Programrådet sammanträder ca 10 ggr/år. Studentrepresentanter finns alltid med i de arbetsgrupper som programrådet skapar för att utveckla olika områden i programmet. Tyvärr har det visat sig svårare och svårare för studentkåren att rekrytera representanter till programrådet. Idag är två platser vakanta och programledaren har en dialog med studentkåren för att försöka lösa situationen inför ht 2018 och arbetar också med den nuvarande studentrepresentanten i programrådet med att besöka studenterna och informera om uppdraget.

Sammanfattning

Samverkan med studenter är ett styrkeområde för grundläroprogrammet. Systemet är välutvecklat och verkar för att studenterna deltar aktivt i utvecklingen av utbildningen och att alla studenter känner till denna möjlighet. Studenternas synpunkter har en stor betydelse för utvecklingen av inriktningen på alla nivåer. Informationen om vilka åtgärder som genomförs utifrån studentmedverkan meddelas till studenterna via kursrapporter och programrapporter men det finns ett behov av att arbeta fram en tydligare formell informationskanal för studenterna i programmet. Det arbetet drivs av kommunikator och väntas vara klart under vt 2018 via webbplatsen Studentportal där de olika programmen har en ingång för studenter och en för medarbetare, Medarbetarportalen.

En fråga som diskuterats sedan starten av programmet är problemet med dålig svarsfrekvens på kursvärderingarna. Ett sätt att lösa det har varit att kursledarna schemalägger kursvärdering i en datasal vilket innebär att svarsfrekvensen blir hög men det tar resurser från kursen och innebär att frivilligheten kan ifrågasättas. Kursledarna är måna om att få studenternas synpunkter och många löser det istället genom att genomföra muntliga utvärderingar i olika former. Inför den sista VFU-kursen bjuds studenter in till planeringen av kursen.

Ett annat sätt att lösa frågan är de utvecklade studentdialogerna som dessutom skapar en tydligare möjlighet för studenterna att påverka kurserna. Studentdialogerna visar ofta en samstämmighet med svaren i kursvärderingarna med dålig svarsfrekvens samtidigt som programledaren kan få en fördjupad bild av vad studenterna anser om utbildningen.

Arbetsliv och samverkan

Utbildningens användbarhet säkras framförallt genom VFU och en rad aktiviteter bedrivs för att stärka integrationen mellan HFU–VFU och för att öka förståelsen för respektive verksamhet. VFU-kurser är inplanerade i olika perioder med en nära koppling till de högskoleförlagda kurserna för att på det sättet tydligare förankra HFU-kurserna i verksamheten på skolor och fritidshem. Lärare i VFU-kurserna gör examinerande besök på skolor och fritidshem. LLU bjuds in till kursstarter och praxisseminarium i VFU-kurser. Fältstudier under HFU på VFU-platsen är också en åtgärd för att stärka integrationen mellan HFU och VFU. Som nämnts inledningsvis är det en utmaning för VFU-kvaliteten i inriktningen att handledarkompetensen fortfarande är låg. Kompetensvillkoren för fritidshemmen får därmed konsekvenser för utbildningen. Åtgärder för att göra nya principiella överenskommelser kring VFU-placering har påbörjats vt 2018 genom en arbetsgrupp knuten till det samverkansråd för lärarutbildning som ansvarar för frågan. Universitet ska här ställa krav på att handledare ska kunna gå handledarutbildning. Önskvärt är också att VFU i fritidshem får mer fast och ökat antal partnerskolor så att ömsesidig och kontinuerlig samverkan och bemanning i VFU kan säkras. Fler kontaktytor i olika delar av denna samverkan behöver

komma till stånd för att förbättra VFU-kvaliteten, både inom och mellan skolorganisationerna och universitetet.

Inom inriktning fritidshem pågår flera samverkansprojekt. Barn- och barndomssociologiska kollegiet som beskrivs under avsnittet Utbildningsmiljö fungerar som en tydlig länk mellan utbildningen och arbetslivet. Föreläsningar som kollegiet erbjuder arrangeras i samarbete med Göteborgs stads utvecklingsledare och stadens centrala nätverk för fritidshemsutvecklare deltar som del av nätverkets arbete. Även studenter bjuds in att delta i kollegiets föreläsningar och vid senaste tillfället deltog flera från den avgående kullen. Två kurser i inriktningen samarbetar med stadsdelen Hammarkullen i Göteborg. Tidigare hade universitetet lokaler i stadsdelen som användes för undervisning. Nu besöker istället elever från Hammarkullen utbildningen i projektet *Min resväska* (se s. 23). Ett annat exempel på samverkan är i kursen Utomhuspedagogik där studenterna i en HFU-kurs gör fältstudier i utomhuspedagogisk verksamhet och där verkamma lärare i fritidshem blir ett inslag i HFU-kurs. Våren 2018, i samband med fritidshemmens dag och i samarbete med fritidshemutvecklare i Göteborgs stad, genomförs en utställning om barns fritid gestaltade av barn. En posterutställning hålls i lokalerna och där barnen och fritidshem kommer att göra besök under maj månad. Lärarutbildare och lärarstudenter inbjuds ta del av utställningen.

Utifrån programrapporten 2014–15 genomfördes ett arbete under 2015–16 för att stärka arbetet med studentens kompetens att möta flerspråkiga elever och nyanlända elever i nära samverkan med institutionen för svenska språket med expertkunskaper. Kursledare deltog i flera kursledarmöten som resulterade i förändringar av litteraturlistor och säkrade ett tydligare arbete med ett språkutvecklande arbetssätt. Under 2015 har GU tagit fram ett beslut om vilka kunskaper lärarstudenten bör ha efter sin utbildning vad gäller IT och lärande. Målen togs fram i samarbete med forskare på IT-universitet. I flera kurser i programmet sker en samverkan med olika skolor där studenten genomför s.k. fältstudier och hämtar uppgifter av olika slag men också genom ett djupare samarbete när studenten prövar undervisning på skolorna. Vi menar att studentens förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar samt förmågan att självständigt urskilja, formulera och lösa problem (i enlighet med högskolelagens krav) är viktiga för att kunna möta förändringar i arbetslivet. I grundläraprogrammet har arbetet med studentens kommunikativa förmåga varit inledningen på ett arbete med progression vad gäller dessa förmågor i programmet. Detta görs genom en inbyggd progression i programmet från den första till sista terminen.

För att stärka kopplingen till verksamheten beslutades att programrådet från och med 1 januari 2017 ska ha en extern ledamot vilket är genomfört.

Alumner

Från våren 2016 ansvarar programledaren för att skapa en kontaktlista på de studenter som är klara med utbildningen och som anger att de önskar bli kontaktade för ett möte med programledare efter ett år i sitt yrke. Syftet är att få en bild av hur studenterna ser på utbildningen efter att ha arbetat ett år och relatera det till deras uppfattningar om utbildningen efter sista kursen och jämföra med den bild de gav i programutvärderingen. Det första mötet planeras till hösten 2018.

Värdering och analys

Inom ramen för examensordningen och högskolelagen sker ett arbete för att ännu tydligare göra programmet orienterat mot kompetenser för ett föränderligt arbetsliv. Vi visar hur vi arbetar med detta i vår systematiska kvalitetsuppföljning där vi nu har involverat alumner. Kursledare och lärare har ett bra samarbete med skolor i Göteborgsregionen vilka på olika sätt påverkar innehållet i kurser som följs upp via kursrapporterna.